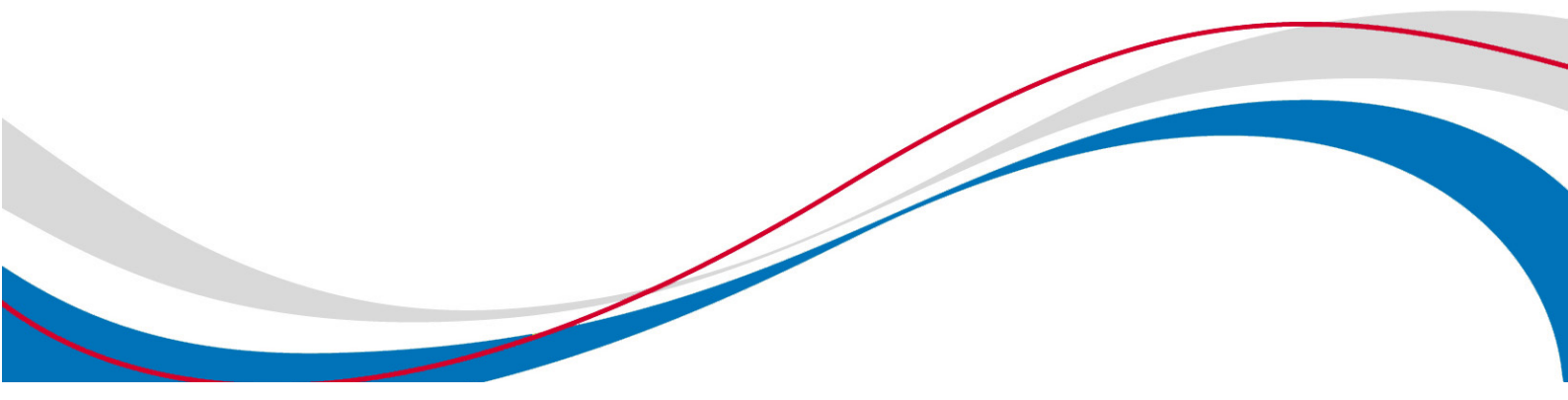

lisalmen kaupungin vammaispoliittinen ohjelma vuosille 2017–2021

lisalmen kaupunginvaltuusto hyväksynyt 31.10.2016 § 93

Sisällysluettelo

1	Johdanto.....	3
2	Taustaa.....	4
2.1	Vammaisuuden määrittelyä.....	4
2.2	Vammaisten perustuslailliset oikeudet.....	4
2.3	Vammaiset lisämessä.....	5
3	Tavoitteet ja menetelmät.....	6
3.1	Vammaispoliittisen ohjelman tavoitteet.....	6
3.2	Asiakaskysely.....	6
3.3	Kaupunkilaisten kuulemiset.....	7
4	Kehittämiskohteiden nykytila.....	8
4.1	Esteettömyys, asuminen ja rakennettu ympäristö.....	8
4.2	Varhaiskasvatus ja koulutus.....	11
4.3	Työ ja päiväaikainen toiminta.....	12
4.3.1	Työelämävalmiuksia edistävä sosiaalinen kuntoutus.....	13
4.3.2	Osallisuutta edistävä sosiaalinen kuntoutus.....	13
4.3.3	Tuettu työtoiminta lisämessä.....	14
4.3.4	Kuntouttavan työtoiminta.....	14
4.3.5	Työkokeilu ja muut työllistämismahdollisuudet.....	14
4.4	Vapaa-aika- ja kulttuuripalvelut.....	15
4.4.1	Liikunta- ja nuorisopalvelut.....	15
4.4.2	Kulttuuripalvelut.....	16
4.5	Sosiaalipalvelut.....	18
4.5.1	Sosiaalityö ja palveluohjaus.....	19
4.5.2	Kuljetuspalvelut.....	19
4.5.3	Henkilökohtainen apu.....	20
4.5.4	Vaikeavammaisten päivätoiminta.....	21
4.5.5	Kehitysvammaisten päivätoiminta.....	22
4.5.6	Tilapäishoito.....	22
4.5.7	Muut tukitoimet.....	23
4.5.8	Sopeutumisvalmennus ja kuntoutusohjaus.....	24
4.5.9	Kehitysvammaisten erityishuollon palvelut.....	24
4.5.10	Kehitysvammaisten asumispalvelut lisämessä.....	25
4.5.11	Vammaisten omaishoidon tuki.....	26
4.6	Terveyspalvelut ja kuntoutus.....	27
4.7	Asukkaana lisämessä.....	30
4.8	Vammaisneuvosto.....	31
4.9	Kolmas sektori vammaistyön tukena.....	32
5	Vammaispoliittisen ohjelman tavoitteet 2017–2021.....	33
5.1	Asuminen ja rakennettu ympäristö.....	34
5.2	Varhaiskasvatus ja koulutus.....	35
5.3	Työ- ja päiväaikainen toiminta.....	36
5.4	Vapaa-aika- ja kulttuuripalvelut.....	37
5.5	Sosiaali- ja terveyspalvelut.....	38
6	Toimenpideohjelman toteutuksen seuranta.....	39
	Liite 1 Vammaisneuvoston toimintaohje.....	41
	Liite 2 Kolmannen sektorin ym. toimijoita lisämessä, kevät 2016.....	45

1 Johdanto

Iisalmen kaupungin vammaispoliittinen ohjelma (VAMPO) on tehty vuosille 2017–2021. Vammaispoliittinen ohjelma on kehitetty vammaisten osallisuuden ja yhdenvertaisuuden parantamiseksi. Se perustuu valtakunnalliseen kehittämisohjelmaan, joka on toteutettu vuosina 2010–2015. Sen tavoitteena on vahvistaa vammaisten henkilöiden perustuslaillisten oikeuksien toteutumista, oikeudenmukaisuutta ja vammaisuuden huomioimista kaikilla hallinnonaloilla. Ohjelma edistää esteetöntä rakentamista, ympäristön rakentamista ja palveluja. Ohjelman tarkoituksena on vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuden tukeminen yksilöllisten palvelujen avulla. Tavoitteena on pyrkiä yhteiskuntaan, jossa toteutuvat vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuus, osallisuus ja syrjimättömyys. Vammaisten oman tahdon ja mielipiteen kunnioittaminen, yksilöllisyys ja valinnanvapaus ovat nykyaikaisen vammaispolitiikan kulmakiviä. Tavoitteena on myös lisätä myönteistä asennoitumista vammaisiin ihmisiin sekä heidän kykyihinsä ja panokseensa yhteiskunnassa.

Iisalmessa vammaispoliittista ohjelmaa on valmistellut ohjausryhmä, johon ovat kuuluneet seuraavat henkilöt:

Teija Itkonen-Brilli	Iisalmen kaupunginhallitus
Elina Puustinen pj.	Iisalmen kaupunginhallitus
Minna Taipale	Sivistyspalvelukeskus
Marja Lipponen	Iisalmen Reumayhdistys ry
Jyrki Könttä	Tekninen keskus
Sari Niemi	Tekninen keskus
Pekka Partanen	Vapaa-aikapalvelukeskus
Ritva Pääkkönen	Ylä-Savon SOTE kuntayhtymä
Osmo Turkki	Ylä-Savon Autismi- ja Asperger yhdistys ry
Pertti Laajalahti	Iisalmen Invalidit ry
Elina Siirola	Iisalmen kaupunginhallitus, ohjelman kokoaja

Iisalmessa toimivilla vammaisjärjestöillä on ollut mahdollisuus vastata vammaispoliittisen ohjelman kyselyhin kirjallisesti. Lisäksi on tehty webropol-kysely maaliskuussa 2016 internetissä. Ohjelman lopussa esitellään eri aineistosta saatuja tuloksia, jotka antavat suunnan kehittämistyölle.

Iisalmen kaupungin vammaispoliittisen ohjelman toteuttamisessa on noudatettu vuosille 2010–2015 tehdyn valtakunnallisen vammaispoliittisen ohjelman sisältöä kunnalliselle taholle tarpeellisilta osilta soveltaen. Keskeisenä ohjelmassa on osallisuus, osallistuminen, elämänkaarimalli ja hyvinvointi. Tämän Iisalmen VAMPO:n toinen luku käsittelee vammaisuuden määrittelyä ja vammaisten asemaa yhteiskunnassa. Kolmas luku sisältää ohjelman tavoitteita ja työmenetelmiä. Neljännessä luvussa kuvataan tarkemmin vammaisten nykytilaa Iisalmessa. Viidennessä luvussa ovat tulevaisuuden keskeiset tavoitteet ja toimenpiteet.

2 Taustaa

2.1 Vammaisuuden määrittelyä

Vammaisten perustuslailliset oikeudet, vammaisuuden määrittelytavat ja vammaisten määrä vaihtelevat yhteiskunnallisen tilanteen mukaan. Yhdistyneiden kansakuntien (YK) 2006 hyväksymässä yleissopimuksessa vammaisten henkilöiden oikeuksista vammaisuus määritellään seuraavasti: ”Vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, jonka vuorovaikutus erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa” Keskeinen kysymys vammaisten yhdenvertaisuuden saavuttamiseksi muun väestön joukossa on erilaisuuden hyväksyminen. Jokainen ihminen on persoona ja hänet tulee hyväksyä sellaisena kuin hän on. Tämä hyväksytyksi tuleminen on vahvasti kaikkia ihmisiä yhdistävä tarve, vaikka sitä ei normaalissa elämänmenossa aina tiedosteta.

Vammaispalvelulaissa vammaisella tarkoitetaan henkilöä, jolla on vamman tai sairauden vuoksi pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia tavanomaisissa elämäntoiminnoissa. Laki kehitysvammaisten erityishuollosta säättää oikeudesta erityishuoltoon henkilölle, jonka kehitys tai henkinen toiminta on estynyt tai häiriintynyt synnynnäisen tai kehitysiässä saadun sairauden, vian tai vamman vuoksi. Näissä molemmissa vammaisuuden määrittelyissä korostuu pitkäaikainen haitta, joka aiheuttaa toimintakyvyn alenemaa. Huomattakoon, etteivät vammaisuuden määrittelyyn sisälly henkilöt, joiden toimintakyky on alentunut tilapäisesti sairauden tai vamman vuoksi. Heillä voi kuitenkin olla ohimenevästi samoja vaikeuksia kuin pysyvästi vammaisella henkilöllä. Iisalmen VAMPOssa keskitytään pitkäaikaisesti vammaisten elinoloja parantaviin toimenpiteisiin, mutta niistä on apua kaikille kaupunkilaisille.

2.2 Vammaisten perustuslailliset oikeudet

Suomi on allekirjoittanut YK:n yleissopimuksen vammaisten henkilöiden oikeuksista ja ratifioinut YK:n henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan 11. toukokuuta. Ne tulivat Suomessa voimaan 10.6.2016. Ennen ratifiointia kehitysvammalakiin lisättiin uusi luku, jossa säädettiin toimenpiteistä itsenäisen suoriutumisen ja itsemääräämisoikeuden vahvistamiseksi sekä rajoitustoimenpiteiden käytön vähentämiseksi. Vammaisten oikeuksia edistävän sopimuksen keskeisin sanoma on, että vammaisia pitää kohdella samalla tavalla kuin muita ihmisiä. Valtioiden pitää varmistaa, että vammaisilla on yhdenvertainen oikeus osallistua yhteiskunnan toimintaan ja että osallistumisen esteet poistetaan. Kaikenlainen syrjintä on kiellettyä ja kaikkien perusoikeudet on taattava. YK:n sopimuksessa perusoikeuksina pidetään oikeutta kansalaisuuteen, itsenäiseen elämään, asumiseen, liikkumiseen, sananvapauteen, yksityisyyteen ja kunniaan. Kaikilla on oikeus perustaa perhe, kouluttautua ja työllistyä, oikeus-, terveys- ja

20.10.2016

246827

kuntoutuspalveluihin ja sosiaaliturvaan sekä yhteiskunnalliseen ja vapaa-ajan toimintaan. Nämä vastaavat Suomen perustuslaillisia oikeuksia.

2.3 Vammaiset Iisalmessa

Valtioneuvoston selonteossa vammaispolitiikasta todetaan, ettei vammaisuuden esiintyvyydestä ole olemassa tarkkaa tutkimus- tai tilastotietoa. Vammaisten hyvinvoinnin ja olosuhteiden selvittäminen on siksi ongelmallista.

Asiakastietojärjestelmän mukaan Iisalmessa vuoden 2015 aikana vammaispalvelulain mukaista kuljetustukea käytti 539 ja henkilökohtaista tukea 124 iisalmelaista. Koska vaikeavammaiset ovat oikeutettuja useimpiin vammaispalveluihin, kuvaa vammaispalvelun asiakasmäärä vaikeavammaisten määrää.

3 Tavoitteet ja menetelmät

3.1 Vammaispoliittisen ohjelman tavoitteet

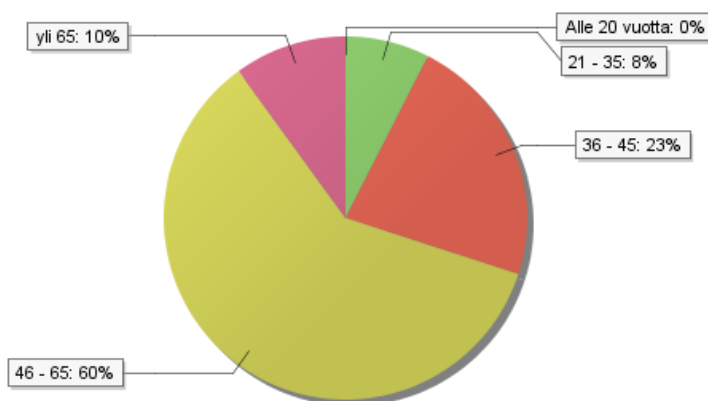
Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut vammaispoliittisen ohjelman (VAMPO) vuosille 2010–2015. Tämän ohjelman mukaan jatketaan myös seuraavina vuosina. Suomen hallitus pyrkii turvamaan vammaisten henkilöiden oikeudenmukaisen aseman yhteiskunnassa puuttamalla epäkohtiin korjaavin ja kehittämistoimenpitein. Ohjelman avulla halutaan luoda kestäväää ja vastuullista vammaispolitiikkaa. Vammaispoliittisen ohjelman tavoitteet on tiivistetty seuraaviksi tavoitekokonaisuudeksi.

1. Asuminen ja rakennettu ympäristö
2. Varhaiskasvatus ja koulutus
3. Työ -ja päiväaikainen toiminta
4. Kulttuuri ja vapaa-aika
5. Sosiaalipalvelut
6. Terveystenhuolto ja kuntoutus
7. Osallisena Iisalmessa

3.2 Asiakaskysely

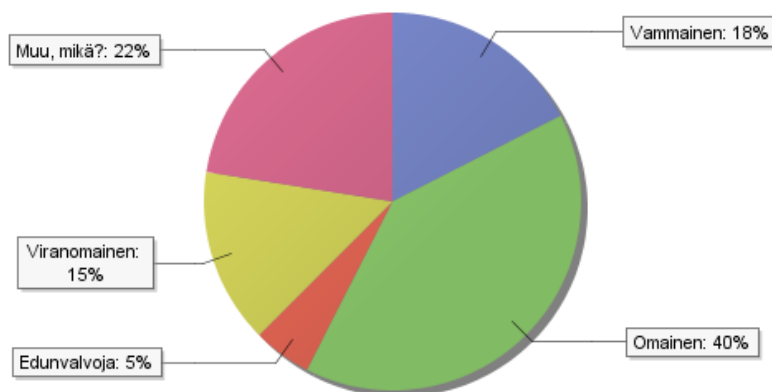
Iisalmen kaupungin vammaispoliittista ohjelmaa valmisteltiin vuosille 2017–2021. Ohjelman sisältöön tehtyjen kyselyjen kautta pystyivät vaikuttamaan vammaiset ja heidän omaisensa, vammaisten kanssa työskentelevät sekä viranomaiset. Ohjausryhmän mielestä oli tärkeää kuulla, miten Iisalmessa palvelut toimivat tällä hetkellä vammaisten näkökulmasta ja miten palveluja voidaan tulevaisuudessa kehittää. Kysely toteutettiin verkossa webropol -lomakkeella, tai asukkailla oli mahdollisuus vastata kyselyyn myös paperilomakkeella. Vastauksia saatiin 40, jotka antavat suuntaa kehittämistyölle.

Vastaajien ikäjakauma on seuraava

Kuvio 1. Vastaajan ikä

Kuvio 2. Vastaajan rooli

Kohdassa Muu, mikä? vastaajina vammaisten puolesta toimivat seuraavat: Kehitysvamma-alan työntekijä, Työntekijä, Asukas, Henkilökohtainen avustaja kehitysvammaiselle pyörätuolissa olevalle henkilölle. Avustaja, Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilainen/työntekijä.

3.3 Kaupunkilaisten kuulemiset

Vammaisryhmiä kuultiin syksyn 2015 aikana keskustelutilaisuuksissa tai kirjallisesti. Sivistystoimen edustajat kuuluivat myös kehitysvammaisia koululaisia ja opiskelijoita. Muita vammaisia on kuultu mm. vammaisjärjestöjen yhteisissä tilaisuuksissa.

Iisalmen kaupungin eri hallinnonalat ja Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän vammaispalvelut osallistuivat sekä nykytilan arviointiin, että tavoitetilan ja toimenpide-ehdotusten määrittelyyn. Eri yksiköiden erityisosaaminen pystyttiin näin hyödyntämään ja tavoitteista saatiin realistisia ja toteutuskelpoisia. Iisalmen VAMPO:n työstämiseen ovat osallistuneet sivistystoimen, kuntatekniikan, toimitilajohdon, kaupunkikehityksen johdon, työllisyyspalvelun, kuntoutuspalvelun ja vammaispalveluiden viranhaltijoilta ja luottamushenkilöiltä.

Ohjelman tueksi on tehty myös kvalitatiivinen tutkimus, jossa on haastateltu Iisalmen alueen vammaisjärjestöjen ja yhdistysten edustajia. Haastattelun teemat on muodostettu vammaispoliittisen ohjelman teemojen mukaisesti.

4 Kehittämiskohteiden nykytila

4.1 Esteettömyys, asuminen ja rakennettu ympäristö

Esteettömyys on laaja kokonaisuus, joka mahdollistaa ihmisten asumisen kotonaan sekä sujuvan osallistumisen mm. työntekoon, harrastuksiin, kulttuuriin ja opiskeluun. Se merkitsee palvelujen saatavuutta, välineiden käytettävyyttä, tiedon ymmärrettävyyttä ja mahdollisuutta osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon. Esteettömyys on yhdenvertaisuutta ja osa kestävästä kehitystä. Esteettömyydessä ei ole kyse vain liikkumisen esteettömyydestä. Siinä otetaan huomioon myös esimerkiksi näkemiseen, kuulemiseen, terveeseen sisäilmaan, kommunikaatioon ja sähköiseen viestintään liittyvät asiat. Esteettömyys merkitsee turvallisuutta ja laatua. Se kertoo ajattelutavasta, oikeista asenteista ja erilaisuuden huomioon ottamisesta. Esteetön ympäristö ei erottele ihmisiä heidän toimintakykynsä perusteella. Esteettömyydessä on yksinkertaisesti kyse ihmisten erilaisuudesta ja erilaisuuden huomioon ottamisesta rakennetun ympäristön suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Esteetön ympäristö on välttämätön monille ihmisryhmille, mutta se auttaa suuresti myös kaikkia muita tilojen käyttäjiä. Esimerkiksi tavaroiden kuljettaminen, siivous ja tilojen huolto helpottuvat, kun ei ole kynnyksiä, portaita tai jyrkkiä luiskia. Esteettömyys ei yleensä maksa rakennusvaiheessa "esteellistä" enempää, kyse on hyvästä suunnittelusta ja suunnitelmien toteuttamisesta. Ympäristö tai yksittäinen rakennus on esteetön silloin, kun se on käyttäjille toimiva, turvallinen ja miellyttävä, ja kun rakennuksen kaikkiin tiloihin ja kerrostasoihin on helppo päästä.

Iisalmissa esteettömyyden nykytilaa on selvitetty asukkaille toteutetuilla kyselyillä ja järjestöjen kanssa tehdyillä maastokäynneillä. Viimeisimpiä kartoituksia on tehty v. 2009 Iisalmen ydinkeskustan virkistys- ja asiointireittisuunnitelman yhteydessä ja v. 2011 Ylä-Savon liikenneturvallisuussuunnitelman yhteydessä. Yhden suurimmista esteettömyysongelmista Iisalmissa muodostaa liikkeiden ja palvelujen sisäänkäyntien puutteet sekä jalkakäytävillä asetetut mainokset. Joillakin kaduilla reunakivet ovat vielä liian korkeita. Lisäksi katujen ja kevyen liikenteen väylien talvihoitoa pidetään osittain puutteellisena. Iisalmen liikenneympäristössä on tehty saadun palautteen perusteella kevyen liikenteen väylien talvikunnossapidon tehostamista ja peruskorjauksia kuten päällysteiden uusimista ja luiskien loivennusta risteysalueilla.

Asiointi- ja virkistysreiteille on lisätty levähdyspaikkoja. Esteetön ja turvallinen ympäristö on huomioitu nykyisin kaikissa katujen ja kevyen liikenteen väylien peruskorjauksissa ja uusien väylien rakentamisessa sekä liikenneturvallisuus toimenpiteiden yhteydessä. Iisalmen kaupunki on toteuttanut pitkäjänteisesti liikenneturvallisuus- ja liikkumissuunnitelmien toimenpideohjelmia.

Iisalmissa liikennöi kaksi matalalattiabussia paikallisliikenteessä varsin kattavasti koko keskustan alueella ja Peltosalmella. Reittejä on muutettu asiakaspalautteen perusteella niin, että kumpikin bussi liikennöi nyt terveyskeskuksen ja sairaalan kautta. Iisalmissa on lisäksi käytössä kaksi palveluliikenteen autoa. Toinen hoitaa maaseudun asiointiliikennettä nimetyillä reiteillä ja myös poikkeaa reitiltään

tarvittaessa aikataulunsa puitteissa. Auto on tavallinen pikkubussi, jossa on kuitenkin tilat kahdelle pyörätuolille. Toinen, osittain matalalattiainen pikkubussi, toimii Iisalmen keskusta-alueella täysin kutsuohjatusti ja täten hyvin joustavasti määriteltujen liikennöntialueidensa sisällä. Myös tässä autossa on kaksi pyörätuolipaikkaa ja lisäksi tarvittaessa pyörätuoliluiska.

Koulukuljetuksissa otetaan myös huomioon vammaiset ja liikuntarajoitteiset. Yksi kouluauto (pikkubussi) on ns. pyörätuoliauto, jonka kyydissä ovat lähinnä Edvin Laineen koulun pyörätuolissa olevat oppilaat. Liikuntarajoitteet otetaan huomioon, kun määritellään oppilaan kuljetusmuotoa ja hänen selviytymistään itsenäisesti osasta koulumatkaa. Jos tämä ei onnistu, oppilas sijoitetaan kouluauton kyytiin linja-auton sijaan. Asiat käsitellään aina tapauskohtaisesti yhdessä koulun kanssa.

Iisalmen kaupungissa valtaosa rakennuskannasta on 1960 - 80-luvuilta. Kaupunki kasvoi tuolloin voimakkaasti ja 1970-luvulla tehty asemakaava kannusti rakentamaan kerrostaloja ilman hissiä. Nykyisellään kerrostalokannasta n. 70 – 80 % on ilman hissiä. 2000-luvulla rakennetuissa kerrostaloissa on kaikissa hissi ja muutenkin rakentamisen määräykset kannustavat esteettömän ympäristön rakentamiseen. Kaavoitus on 2000-luvun aikana uudistanut kaavoja siten, että vanhoihin kerrostaloihin hissin rakentaminen on tehty mahdolliseksi ilman erillistä poikkeamismenettelyä. Sitä on jopa haluttu kannustaa ja tehdä kannattavaksi mahdollistamalla lisäkerroksen rakentaminen vanhoihin kerrostaloihin sekä sallimalla hissin rakentaminen rakennusoikeuden ulkopuolella.

Haasteeksi on kuitenkin muodostunut taloyhtiöiden haluttomuus toteuttaa hissejä vanhoihin kerrostaloihin. Vuokrataloyhtiö Petterinkulma sen sijaan on pitkäjänteisesti korjannut kerrostaloja ja toteuttanut esteetöntä asuinympäristöä, aina kun se on ollut mahdollista. Julkisessa rakentamisessa on erityisesti kiinnitetty huomiota esteettömyyden vaatimukseen julkisia rakennuksia peruskorjattaessa. Luiskia ja hissejä on toteutettu ja suunniteltu kulttuurihistoriallisestikin arvokkaisiin koulukeskuksen ja torin ympäristön rakennuksiin.

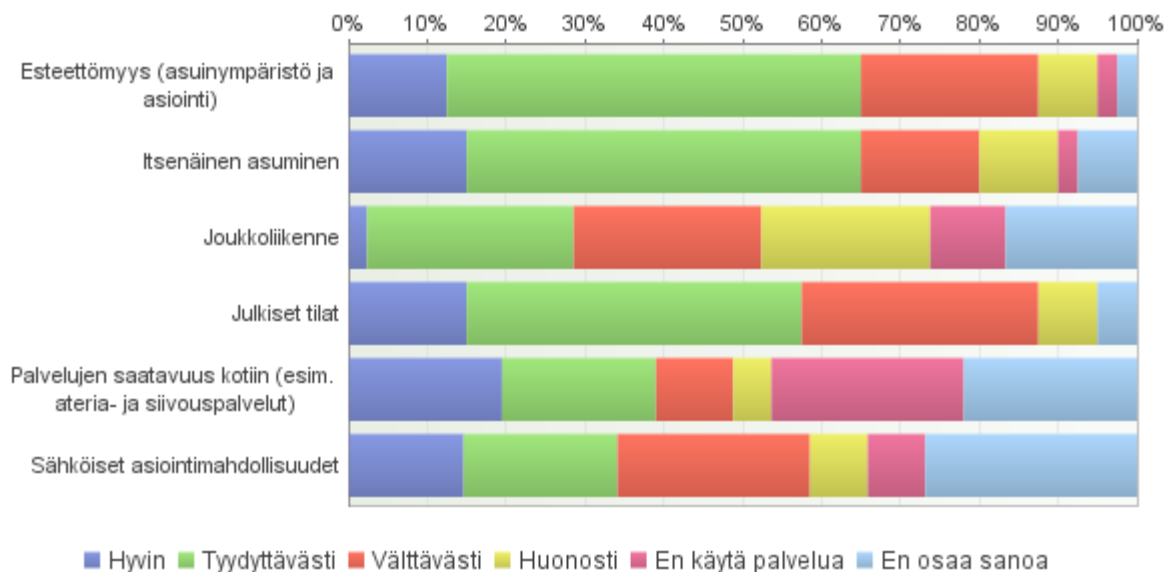
Asunnon muutostöitä voidaan myöntää sellaiselle vaikeavammaiselle henkilölle, jolle liikkuminen tai muu omatoiminen suoriutuminen omassa kodissa tuottaa vamman tai sairauden vuoksi pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia. Vaikeavammaiselle henkilölle korvataan asunnon muutostöistä sekä asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden hankkimisesta aiheutuvat kohtuulliset kustannukset, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee näitä toimenpiteitä suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. Asunnon muutostöiden tarkoituksena on edistää vaikeavammaisen henkilön omatoimista ja itsenäistä selviytymistä kotona.

Asunnon muutostöiksi katsotaan henkilön kotona suoritettavat välttämättömät rakennustyöt sekä asuntoon kiinteästi asennettavien välineiden ja laitteiden korvaaminen sekä asentamiseen liittyvät työt. Asunnon muutostöitä voivat olla esimerkiksi ovien leventäminen, luiskien rakentaminen, kylpyhuoneen, WC:n ja vesijohdon asentaminen, kiinteiden kalusteiden ja rakennus- ja sisustusmateriaalien muuttaminen sekä vastaavat muut henkilön vakituksessa asunnossa suoritettavat rakennustyöt. Myös muutostöiden suunnittelu ja esteiden poistaminen asunnon välittömästä läheisyydestä kuuluvat korvattaviin muutostöihin. Korvattavia asuntoon kuuluvia välineitä ja laitteita ovat esimerkiksi nosto- ja hälytyslaitteet sekä muut

asuntoon kiinteästi asennettavat välineet ja laitteet. Uudisrakentamisessa tulee jo suunnittelussa huomioida kaikki vamman tai sairauden edellyttämät tarkoituksenmukaiset ratkaisut. Vammaispalvelulain mukaan uudisrakentamisessa korvataan vamman tai sairauden aiheuttamat lisäkustannukset. Kehitysvammaisten asumispalvelut Iisalmessa on kuvattu tarkemmin kohdassa 4.5.10.

Seuraavassa taulukossa on iisalmelaisten näkemyksiä, miten rakennettu ympäristö on huomioitu vammaisten näkökulmasta. Vastaajat toivovat edelleen joukkoliikenteen kehittämistä. Kotiin saatavat palvelut ja sähköinen asiointi koetaan hyvänä ja toimivana.

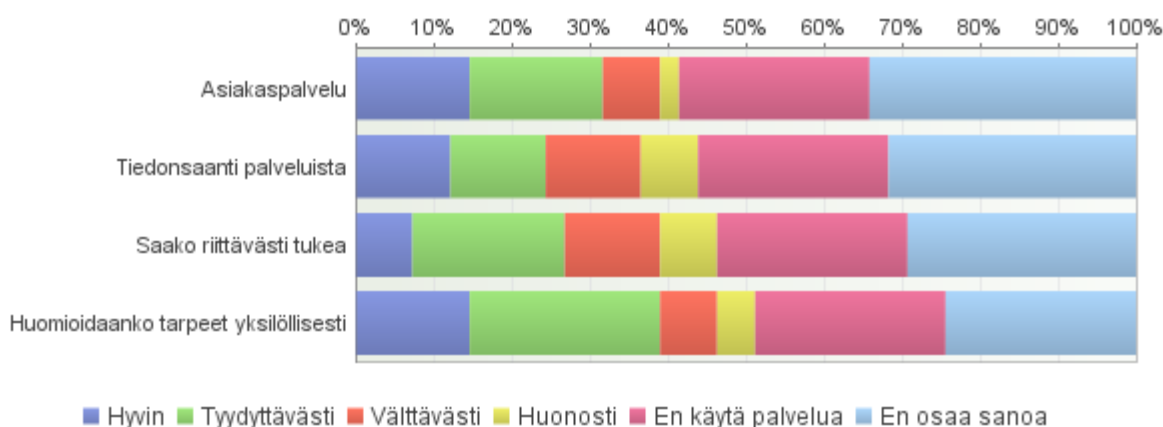
Taulukko 1. Esteettömyys, asuminen ja rakennettu ympäristö

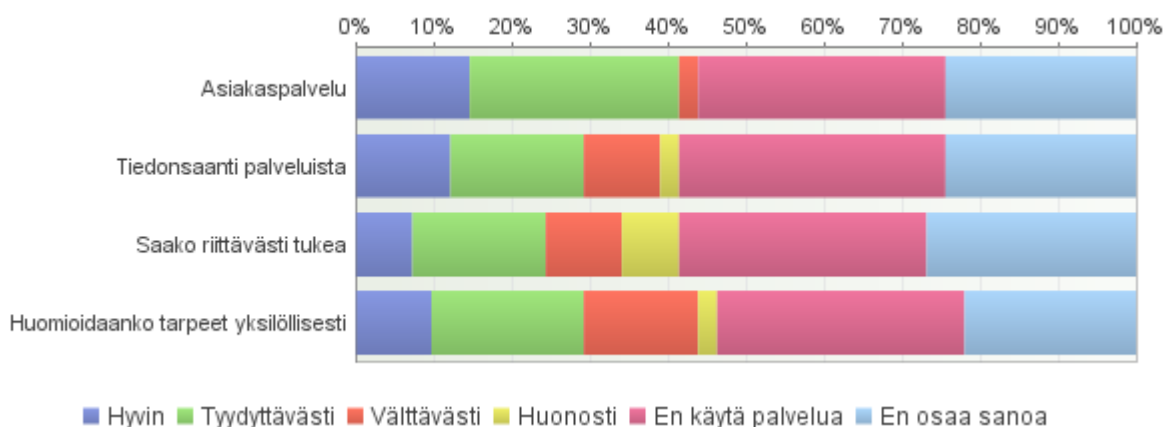
4.2 Varhaiskasvatus ja koulutus

Vammaisten lasten varhaiskasvatusta järjestetään perhepäivähoidossa ja päiväkodeissa. Kolmessa päiväkodissa on integroitu erityisryhmä. Erityistä tukea tarvitsevalle lapselle tehdään yksilöllinen varhaiskasvatus- tai esiopetussuunnitelma, jonka laatimiseen ja toteuttamiseen osallistuvat huoltajat sekä lapsen kuntoutuksesta vastuussa olevat tahot. Vammaisten varhaiskasvatus on toteutunut seuraavasti:

Taulukko 2. Vammaisten varhaiskasvatus Iisalmessa

Taulukko 3. Vammaisten perusopetus

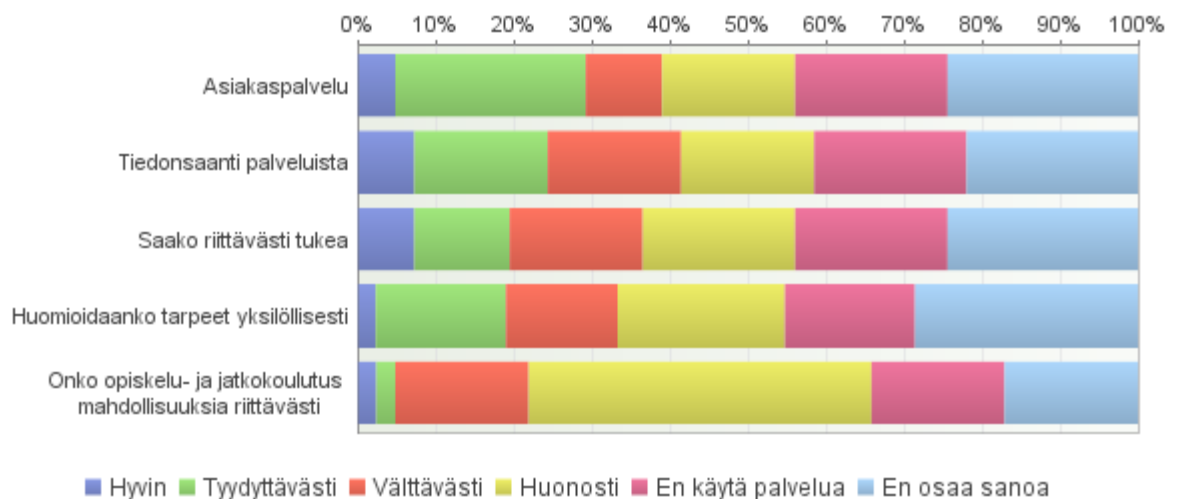

Perusopetus järjestetään Iisalmessa lähikouluperiaatteen mukaisesti, jossa erityinen tuki järjestetään lapsen tarpeiden mukaisesti. Vaativaa erityistä tukea tarvitseville on järjestetty pienryhmäopetusta Edvin Laineen koulussa vuosiluokille 1–9. kyselyn mukaan perusopetus toimii kohtalaisen hyvin.

Iisalmessa toisen asteen koulutusta tarjoavat Ylä-Savon ammatti- ja aikuisopisto sekä Iisalmen lyseo. Ammatillista erityisopetusta on järjestänyt Luovin Iisalmen yksikkö, mutta tämä opetus loppuu keväällä 2016. Toisella asteella lähtökohtana on myös koulutuksellisen tasa-arvon toteutuminen. Jokaisella tulee olla erilaisista oppimisedellytyksistä riippumatta yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua toisen asteen koulutukseen sekä sijoittua koulutuksen jälkeen työhön ja yhteiskuntaan täysivaltaisena jäsenenä.

Iisalmelaisten vastausten mukaan jatko-opiskelu on toteutunut seuraavasti.

Taulukko 4. Vammaisten jatko-opiskelu

Erityisenä huolena vastaajilla on jatko-opiskelupaikkojen puute omalla paikkakunnalla.

4.3 Työ ja päiväaikainen toiminta

Vammaisilla henkilöillä on samanlainen oikeus tehdä työtä kuin kaikilla terveilläkin. Heidän mahdollisuuksiaan työmarkkinoilla on edistettävä. Heillä on oltava samantyyppiset työehdot ja työolot kuin kaikilla asukkailla. Vammaisilla henkilöillä ja heidän perheillään on oikeus riittävään elintasoon. Vammaisilla henkilöillä on oikeus sosiaaliturvaan ilman syrjintää. Vammaisilla henkilöillä on oikeus osallistua yhteiskuntaan yhdenvertaisesti.

Vammaisten työ- ja päivätoimintaa ja työhönvalmennusta järjestetään vanhan sosiaalihuoltolain (27d§ ja 27e§) tai kehitysvammaisten erityishuoltolain perusteella. Lisäksi vaikeavammaisten päivätoimintaa järjestetään vammaispalvelulain (8 b §) perusteella.

Vammaispalvelulain 8 § mukaan kunnan on järjestettävä vaikeavammaisille henkilöille päivätoimintaa, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisen elämän toiminnoista.

Vammaispalvelulain mukainen päivätoiminta kuluu kunnan erityisen järjestämisvelvollisuuden alaisiin palveluihin, joten kysymyksessä ei ole määrärahoihin sidottu palvelu.

Vammaispalvelulain mukaisen päivätoiminnan tavoitteena on taata kaikille vaikeavammaisille henkilöille yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua päivätoimintaan. Päivätoimintaa voidaan järjestää myös kehitysvammalain nojalla.

Uudessa sosiaalihuoltolaissa 17 §, joka koskee sosiaalista kuntoutusta, vahvistetaan kykyä selviytyä arkipäivän toiminnoista, vuorovaikutussuhteista ja oman toimintaympäristön rooleista. Kuntoutus perustuu asiakkaan toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen kokonaisvaltaiseen selvittämiseen.

Sosiaalihuollon työelämäosallisuutta tukeva työryhmä (nk. TEOS työryhmä) on esittänyt loppuraportissaan hallitukselle esityksen erityislaista. Esityksen mukaisesti sosiaalihuollon palvelut jakautuisivat jatkossa kahteen osaan: kohti työelämää vieviin palveluihin (työelämävalmiuksia edistävä sosiaalinen kuntoutus) ja muuta osallisuutta tukeviin palveluihin (osallisuutta edistävä sosiaalinen kuntoutus). Molemmissa palveluissa toiminta tulisi toteuttaa siten, että henkilö voisi osallistua palvelukokonaisuuden suunnitteluun, sisällön määrittämiseen ja palvelukokonaisuuden vaikutusten omakohtaiseen arviointiin. Erityislakiin ei sisältyisi enää mainintaa työtoiminnasta, vaan laissa puhuttaisiin ilman ansiotarkoitusta suoritettavista työtehtävistä, joita voitaisiin sisällyttää sosiaalisen kuntoutuksen palveluihin.

4.3.1 Työelämävalmiuksia edistävä sosiaalinen kuntoutus

Toiminnalla tuettaisiin henkilön valmiuksia työskennellä avoimilla työmarkkinoilla tai yritystoiminnan kautta. Työelämävalmiuksien selvittäminen toteutettaisiin toiminnallisena jaksona, jonka aikana selvitetäisiin henkilön toimintakykyä ja työelämävalmiuksia. Työelämävalmiuksien edistäminen toteutettaisiin yksilö- ja /tai ryhmävalmennuksena. Se sisältäisi tuen terveys- ja kuntoutuspalveluihin ja muihin tarvittaviin palveluihin hakeutumiseen ja niiden käyttöön, sekä tuen osallistumiseen julkisiin työvoimapalveluihin, ammatilliseen kuntoutukseen, koulutukseen tai muihin palveluihin, jotka edistävät asiakkaan työllistymismahdollisuuksia avoimille työmarkkinoille tai yritystoimintaan.

4.3.2 Osallisuutta edistävä sosiaalinen kuntoutus

Sosiaalisen toimintakyvyn selvittäminen toteutettaisiin toiminnallisena jaksona, jonka aikana selvitetäisiin henkilön sosiaalista toimintakykyä ja mahdollisuuksia osallistua yhteisöjen ja yhteiskunnan toimintaan. Osallisuutta edistävällä toiminnalla tarkoitettaisiin tukea elämänhallintaan ja itsenäiseen selviytymiseen, yhteisöissä ja yhteiskunnassa toimimiseen ja vuorovaikutussuhteisiin.

4.3.3 Tuettu työtoiminta Iisalmessa

Sosiaalihuoltolain 27§ mukaista asiakkaiden toimintakykyä ylläpitävää ja edistävää toimintaa, jonka avulla henkilöt saavat sisältöä päivittäiseen elämään sekä mahdollisuuden osallistua tasavertaisina yksilöinä yhteiskuntaan. Ylä-Savon SOTE kuntayhtymä ostaa palvelua Ylä-Savon TOIMI -työvalmennussäätiöltä. Asiakkaina tuetussa työtoiminnassa ovat vammaispalvelun, mielenterveys- ja päihdepalvelun sekä aikuissosiaalityön asiakkaat. Palvelunsaajat eivät ole työsuhteessa TOIMI-säätiöön. Työtoiminnan aikana henkilöiden toimeentulo on järjestetty kuntoutusrahalta, -tuella tai työkyvyttömyyseläkkeellä. Työtoimintaan osallistuvalla kuuluu ilmainen lounas, työ- ja suojavaatteet, mahdollisuus osallistua retki- ja liikuntatoimintaan ja tarvittaessa työmatkajärjestelyt. Lisäksi maksetaan verotonta työosuusrahaa, jonka suuruuteen vaikuttavat työpäivien ja -tuntien määrä sekä työtehtävien laatu.

4.3.4 Kuntouttavan työtoiminta

Kuntouttava työtoiminta on sosiaalihuoltolain (Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710) mukainen sosiaalipalvelu. Kuntouttava työtoiminta on myös työttömyysturvalain (Työttömyysturvalaki 30.12.2002/1290) mukainen työllistymistä edistävä palvelu. Kuntouttava työtoiminta on tarkoitettu pitkään työttöminä olleille henkilöille. Jos työ- ja elinkeinotoimisto, kunta ja henkilö yhdessä arvioivat, että henkilö ei työ- ja toimintakykynsä asettamien rajoitusten vuoksi voi osallistua julkisiin työvoimapalveluihin tai työhön, aktivointisuunnitelmaan tulee sisältyä kuntouttava työtoiminta tai erityislakien mukaisesti sellaisia sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluja, jotka parantavat henkilön työ- ja toimintakykyä. Kuntouttavan työtoiminnan sisältöä ei ole laissa määriteltä. Oleellista on se, että palvelu edistää asiakkaan elämänhallintaa ja työelämävalmiuksia. Kuntouttavaa työtoimintaa järjestetään esimerkiksi työtoimintana, ryhmätoimintana, yksilövalmennuksena sekä toimintakyvyn arviointina. Kuntouttavaan työtoimintaan voidaan ja on usein hyvä yhdistää muita palveluita. Kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä vastaa kunta, Iisalmessa se tällä hetkellä kuuluu Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän aikuissosiaalityöhön.

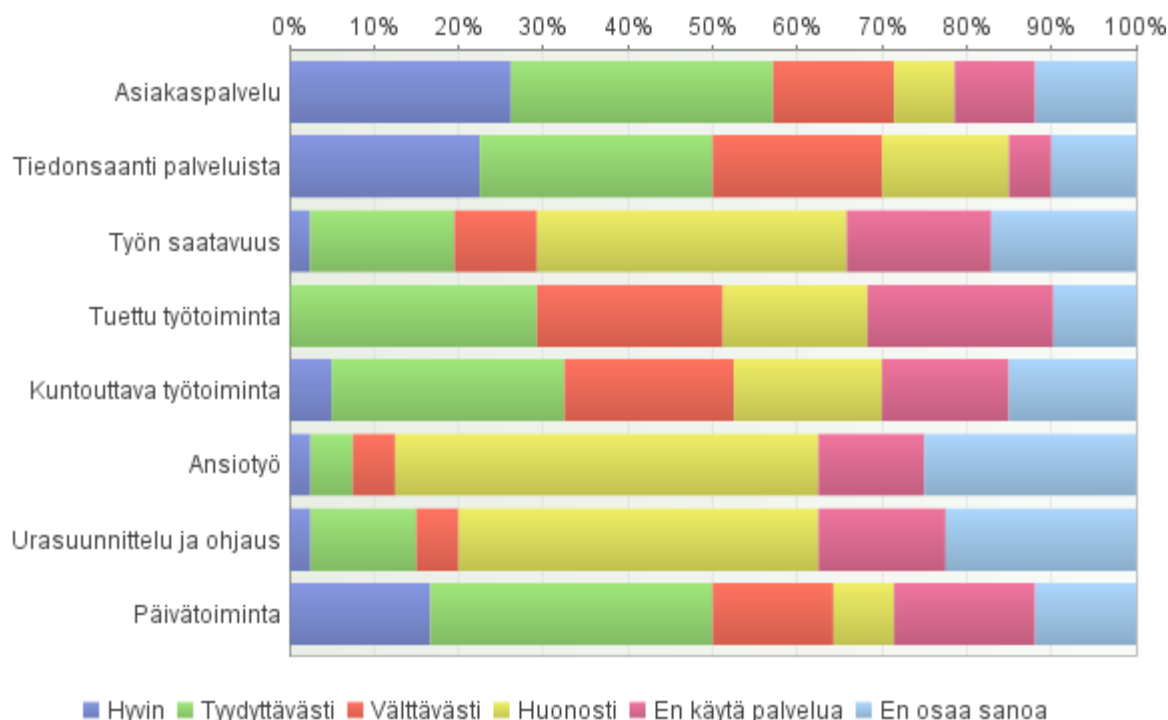
4.3.5 Työkokeilu ja muut työllistämismahdollisuudet

Työkokeilussa asiakas voi selvittää ammatinvalinta- ja uravaihtoehtojaan tai mahdollisuuksiaan palata työmarkkinoille. Työkokeilussa asiakas tekee työpaikalla yleisesti työsuhteessa tehtäviä töitä. Työkokeilun tavoitteena on löytää tai varmistaa soveltuva työ- tai koulutusala. Työnantaja voi saada työolosuhteiden järjestelytukea, jos työhön palkattavan tai työssä jo olevan henkilön vamma tai sairaus edellyttää uusia työvälineitä tai kalusteita, muutostöitä työpaikalla, apua työssä toiselta työntekijältä.

Seuraavassa taulukossa vastauksista ilmenee, että Iisalmessa ansiotyötä on vähän tarjolla vammaisille. Työtoiminta toivotaan monipuolisuutta. Asiakaspalvelu ja tiedonsaanti palveluista koetaan hyväksi.

Taulukko 5. Päivätoiminnan ja työmahdollisuuksien toteutuminen Iisalmessa

4.4 Vapaa-aika- ja kulttuuripalvelut

4.4.1 Liikunta- ja nuorisopalvelut

Monipuoliset liikunta- ja nuorisopalvelut vahvistavat kaikkien kuntalaisten hyvinvointia ja osallisuutta. Lähtökohtana on, että vammaiset henkilöt voivat osallistua vapaa-ajantoimintaan yhdessä muiden kanssa ja voivat harrastaa esim. säännöllistä liikuntaa muiden tavoin. Vammaisten henkilöiden osallistumista vapaa-ajanpalveluihin voidaan tukea mm. palvelujen helpolla saatavuudella huomioiden rakennetun ympäristön esteettömyysasiat ja käytettävissä olevat liikennepalvelut. Myös erityistarpeet tulee huomioida esim. koulutettujen liikunnanohjaajien avulla (STM 2010, 70–71).

Nykytila

Iisalmessa on hyvät mahdollisuudet liikunnan harrastamiseen. Iisalmen kaupungin vapaa-aikapalvelukeskus / liikuntapalvelut vastaavat erityisliikunnan organisoinnista kunnassa. Erityisliikunnan palveluilla lisätään tasavertaisia osallistumisen mahdollisuuksia. Erityisliikunnalla tarkoitetaan sellaisten henkilöiden liikuntaa, joiden on vaikea osallistua yleisesti tarjolla olevaan liikuntaan.

Tärkeimpien vammaisten käytössä olevien liikuntatilojen esteettömyyttä on pystytty jonkin verran parantamaan. Uudemmassa liikuntapaikkarakentamisessa on

esteettömyys pystytty hyvin huomioimaan. Uimahalli on tärkein eri vammaisryhmien liikuntapaikka. Esteettömyyttä esimerkiksi uimahallissa on kehitetty mm. yhteistyössä vammaisjärjestöjen ja fysioterapeuttien kanssa (kalustohankinnat, tukikaiteet).

Vuonna 2013 valmistuneessa uimahallin perusparannuksen ja laajennuksen hankesuunnitelmassa kartoitettiin uimahallin tilat esteettömyyden kannalta. Puutteita ilmeni mm. pukuhuoneissa, saunatiloissa, pintamateriaalien väryksessä ja allastiloissa. Uimahallista puuttuvat tällä hetkellä mm. invasauna ja esim. pyörätuoliasiakkaille soveltuva hissi alakerran kuntosalille. Induktiosilmukoita on lisätty mm. uimahalliin, liikuntahalliin ja nuorisotalolle.

Liikuntapalvelut järjestävät erityisliikuntaa sekä sisä- että vesiliikuntana n. 20 ohjattua liikuntaryhmää viikossa. Vapaa-aikapalvelukeskus myöntää hakemusten perusteella avustajakortteja pitkäaikaissairaille tai vammaisille asiakkaille, joilla on päivittäistä avustajantarvetta tai hän tarvitsee avustusta liikuntatiloissa liikkumiselle. Kortti oikeuttaa avustajan vapaaseen sisäänkäyntiin liikuntatiloihin ja tapahtumiin avustettavan ollessa mukana. Eniten korttia käytetään uimahallissa ja niitä on myönnetty tällä hetkellä n. 130 kpl. Vapaa-aikalautakunta jakaa vuosittain pieniä liikunnan kohdeavustuksia n. 15 vammaisjärjestölle. Lisäksi vammaisurheilijoita tuetaan saavutusten mukaan jakamalla urheiluapurahoja. Vuonna 2012 käyttöön otettu Seniorikortti yli 65 vuotta täyttäneille tavoittaa yhä enemmän ikääntyviä ja on vakiinnuttanut asemansa onnistuneesti. Seniorikortin merkitys ikääntyvien säännöllisen liikunnan ja sitä kautta terveyden ja hyvinvoinnin lisääjänä on kyselytutkimuksen mukaan merkittävä.

Yksityiset palveluntuottajat kuten fysikaaliset hoitolaitokset ja vammaisjärjestöt järjestävät Iisalmessa erityisryhmien liikunta- ja kuntoutuspalveluja.

Kaupungin nuorisopalvelut ovat järjestäneet kehitysvammaisille suunnattuja toimintailtoja yhteistyössä sosiaalialan opiskelijoiden kanssa kerran kuukaudessa jo usean vuoden ajan. Lisäksi perinteisenä tapahtumana järjestetään juhannustanssit Kyllikinrannan tanssilavalla. Tapahtuman järjestelyissä on ollut mukana nuoria kesätyötoiminnan kautta, jolla on edistetty myös ko. nuorten suvaitsevaisuuskasvatusta.

4.4.2 Kulttuuripalvelut

Vammaisilla henkilöillä on yhtäläinen ja tasavertainen oikeus kulttuuripalveluihin ja harrastuksiin. Iisalmen kaupungin ja sen kumppaneiden tulee tarjota monipuolisia kulttuuripalveluja helposti saavutettavissa tiloissa ja ottaa huomioon vammaisten erityistarpeet. On myös tärkeää, että tukipalvelut (kuljetus, avustajat) toimivat hyvin.

Nykytila

Kulttuurikeskuksessa on tarjolla monipuolisesti konsertteja, teatteria ja näyttelyitä. Saleihin on esteetön pääsy ja niissä on käytössä induktiosilmukka. Invapaikkojen käyttöä Eino Säisä -salissa on helpotettu siirtämällä mahdollisten tehostepöytien paikat salin takaosaan.

20.10.2016

246827

Kulttuurikeskuksen alakerran näyttelytila on hankalasti tavoitettavissa. Kulttuurikeskuksen ainoa hissi sijaitsee vaikeasti löydettävässä paikassa ja monen mutkan takana.

Juhani Ahon museon pihapiiriin on esteetön pääsy, mutta museorakennuksiin on liikuntavammaisten hankala päästä. Museorakennukset ovat suojeltuja, joten suuria muutoksia niihin ei voida tehdä.

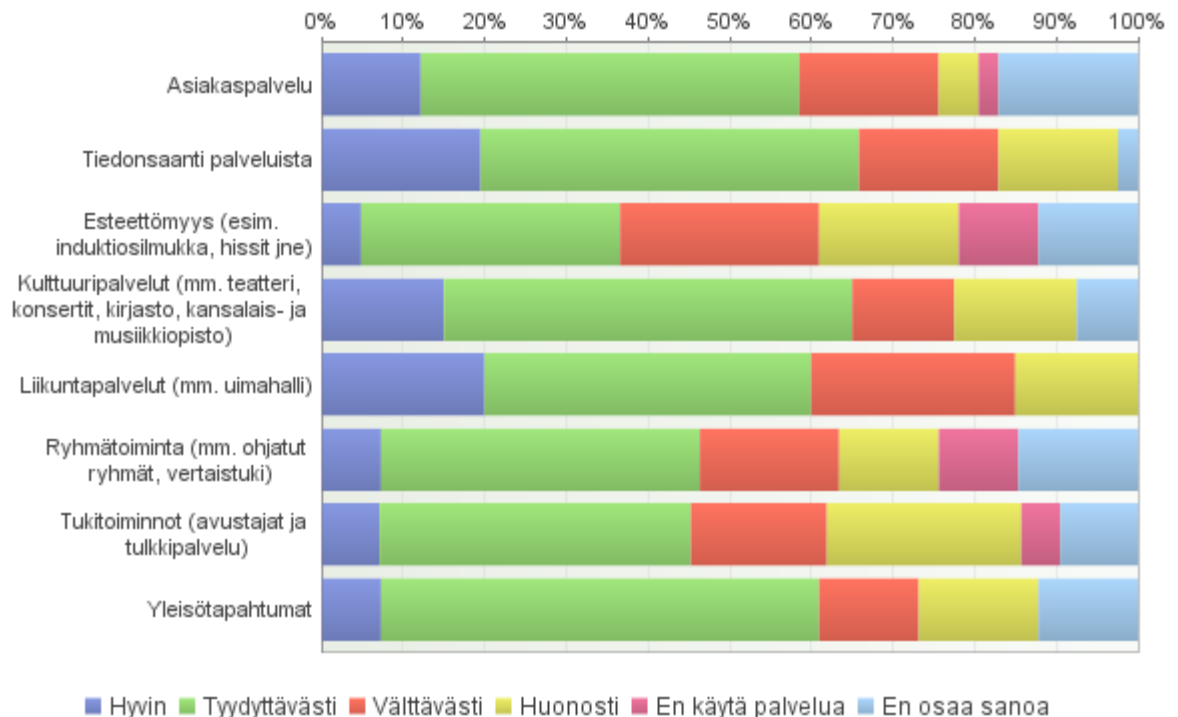
Kirjaston tarjoamat palvelut ja tapahtumat ovat esteettömiä. Kirjaston tiloissa on käytössä kannettava induktiosilmukka. Kirjastoauto Pokkarissa on invahissi. Kirjastolla on tarjota erilaisia aineistoja (äänikirjat, selkokirjat, isotekstiset kirjat ja sähköiset aineistot) vammaisille ja ikäihmisille ja niitä voi tilata myös kirjaston kotipalvelun kautta.

Kansalaisopisto tarjoaa laajalti monipuolisia harrastusmahdollisuuksia. Vammaisille ei ole yleensä erillisiä ryhmiä, vaan toiminta on pääosin integroitua. Kehitysvammaisille on kuitenkin tarjolla mm. bändikursseja ja maalauskursseja. Kansalaisopiston tilat ovat pääosin toisessa kerroksessa, mikä voi hankaloittaa vammaisten henkilöiden osallistumista kursseille (hissiongelma). Kursseja järjestetään myös kouluilla.

Musiikkiopisto tutkii parhaillaan mahdollisuutta järjestää opetusta vammaisille henkilöille, pääosin musiikin opetus erityisryhmille hoidetaan kuitenkin kansalaisopiston kautta. Myös useat vammaisjärjestöt tarjoavat jäsenilleen kulttuuritoimintaa ja harrastusmahdollisuuksia. Tämä lisää osaltaan kulttuuritarjontaa, johon vammaisilla henkilöillä on mahdollista osallistua.

Avoimissa vastauksissa kirjaston palvelut todettiin toimiviksi. Myös koko vapaa-ajan palvelut (uimahalli) ja kulttuuritoimi todettiin monissa avoimissa vastauksissa vammaisille todella tärkeiksi ja voimaannuttaviksi.

Taulukko 6. Harrastusmahdollisuuksien toteutuminen Iisalmessa.

4.5 Sosiaalipalvelut

Uusi sosiaalihuollon yleislaki, sosiaalihuoltolaki (1301/2014), korostaa asiakaskeskeisyyttä sosiaalihuollon arvoperustana. Jokainen asiakas kohdataan ihmisarvoisena yksilönä. Palveluja ei järjestetä toimiviksi pelkästään organisaation kannalta, vaan palvelut järjestetään siten, että ne ovat asiakkaiden tarpeiden kannalta mahdollisimman toimivia. Asiakaskeskeisessä toiminnassa asiakas osallistuu itse alusta asti palvelutoiminnan suunnitteluun yhdessä palvelutuottajan kanssa. Tämä edellyttää asiakkaalta ja palvelujentuottajalta vuoropuhelua ja yhteisymmärrystä siitä, miten asiakkaan tarpeet voidaan olemassa olevien palvelumahdollisuuksien kannalta tyydyttää parhaalla mahdollisella tavalla. (Luonnos sosiaalihuoltolain soveltamisoppaaksi 2015.)

Palvelujen soveltuvuutta arvioitaessa tulee huomioida, minkälaiset palvelut vastaavat parhaiten asiakkaan tarpeisiin ja tukevat ja vahvistavat hänen voimavarojaan sekä edistävät hänen fyysistä ja psyykkistä turvallisuuttaan. Tuen on oltava riittävää ja oikea-aikaista suhteessa tarpeisiin. (Luonnos sosiaalihuoltolain soveltamisoppaaksi 2015.)

Ylä-Savon SOTE kuntayhtymässä vammaissosiaalityön palveluita järjestää sosiaalityön palveluihin kuuluva vammaispalvelujen sosiaalityön ja palveluohjauksen tiimi. Tiimissä työskentelee kaksi sosiaalityöntekijää ja kolme palveluohjaajaa (kokoaikaista). Tiimin toimipiste sijaitsee Iisalmen sosiaalikeskuksessa, josta käsin työntekijät toimivat seudullisesti koko kuntayhtymän alueella. Vammaispalvelujen

tiimiin kuuluu myös sairaalan sosiaalityöntekijä, jonka työpiste sijaitsee Iisalmen sairaalassa. Vammaispalvelu vastaa vammaispalvelulain ja kehitysvammalain mukaisten palvelujen järjestämisestä. Lisäksi vammaispalvelu vastaa alle 65-vuotiaiden omaishoidon tuen palveluiden järjestämisestä.

4.5.1 Sosiaalityö ja palveluohjaus

Sosiaalityöntekijät toimivat seudullisesti kaikissa kuntayhtymän kunnissa asiakkaiden jakautuessa elämänkaarimallin mukaisesti. Sosiaalityöntekijä vastaa vammaispalvelujen tarpeessa olevan asiakkaan palvelutarpeen arvioinnista sekä asiakkaan tarvitsemien palvelujen kokonaisuuden suunnittelusta. Sosiaalityöntekijä vastaa asiakkaan oikeusturvan kannalta merkittävien palvelujen sekä laajojen tukitoimien myöntämisestä.

Sairaalan sosiaalityöntekijä työskentelee Iisalmen sairaalassa ja terveyskeskuksen vuodeosastoilla. Sairaalan sosiaalityöntekijä tukee ja ohjaa sairastumis- tai vammautumistilanteissa potilaita ja heidän omaisiaan. Sairaalan sosiaalityöntekijä tekee yhteistyötä terveydenhuollon moniammatillisen työryhmän kanssa potilaan hoidon ja kuntoutuksen suunnittelussa sekä koordinoi potilaan tarvitsemia palveluja yhteistyössä muiden asiantuntijoiden kanssa.

Palveluohjaajat työskentelevät kuntajaon mukaisessa tehtävänjaossa tehden työparityötä sosiaalityöntekijöiden kanssa. Palveluohjaaja tukee, ohjaa ja neuvoo vammaispalvelujen asiakkuudessa olevaa asiakasta tavoitteellisessa asiakasprosessissa ja vastaa asiakkaan palvelusuunnitelman toteutumisesta ja suunnitelman päivittämisestä. Palveluohjaaja vastaa vammaispalvelujen tukitoimien järjestämisestä sekä kuljetuspalvelujen myöntämisestä.

Palvelutarpeen arvioiminen ja palvelusuunnitelma

Hakemuksen saapumisen jälkeen vammaispalvelujen sosiaalityöntekijä tai palveluohjaaja laatii palvelusuunnitelman yhdessä asiakkaan kanssa palvelujen ja tuen tarpeiden selvittämiseksi. Palvelusuunnitelma on kartoitus henkilön yksilöllisestä avun tarpeesta ja elämäntilanteesta kokonaisuudessaan. Palvelusuunnitelman laatimisen yhteydessä asiakkaalle nimetään vastuutyöntekijä (sosiaalityöntekijä tai palveluohjaaja), joka toimii asiakkaan yhteyshenkilönä hänen vammaispalvelujen asiakkuutensa ajan. Palvelusuunnitelmaa ei laadita silloin, jos sen todetaan olevan ilmeisen tarpeetonta tai asiakas kieltäytyy palvelusuunnitelman laatimisesta.

4.5.2 Kuljetuspalvelut

Vammaispalvelulain mukaiset kuljetuspalvelut ja saattajapalvelu

Kuljetuspalvelua järjestetään vaikeavammaiselle henkilölle, jolla vamman tai sairauden johdosta on pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia liikkumisessa, eikä hän sen vuoksi voi käyttää julkisia joukkoliikennevälineitä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia. Kuljetuspalvelut on järjestettävä siten, että vammaisilla henkilöillä on

20.10.2016

246827

samankaltaiset ja yhdenvertaiset oikeudet liikkua kuin muillakin yhteiskunnan jäsenillä. Kuljetuspalveluilla turvataan vaikeimmin vammaisille henkilöille kohtuulliset liikkumismahdollisuudet samoin kustannuksin kuin muille kansalaisille. Asiakas maksaa kuljetuspalvelumatkastaan omavastuuosuuden, jonka suuruus määräytyy joukkoliikenteen taksojen mukaan. Yksittäisen matkan omavastuu on joukkoliikenteen matkan pituuden mukainen maksu.

Vaikeavammaisten kuljetuspalveluina järjestetään jokapäiväiseen elämään kuuluvat kuljetukset, joita ovat työssä käymisestä ja opiskelusta aiheutuvat kuljetukset sekä asioimiseen, yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja virkistykseen liittyvät kuljetukset. Palvelun piiriin eivät kuulu terveydenhuollon matkat, joihin voi hakea korvausta Kelalta. Jokapäiväiseen elämään kuuluviksi kuljetuksiksi katsotaan vaikeavammaisen henkilön asuinkunnan alueella tapahtuvat tai lähikuntiin ulottuvat kuljetukset. Lähikunnilla tarkoitetaan asuinkunnan maantieteellisiä rajakuntia.

Vammaispalvelulain mukaan kuljetuspalveluun tulee tarvittaessa sisältyä myös saattajapalvelu, minkä tarkoituksena on mahdollistaa kuljetuspalvelun käyttö. Mikäli kuljetuspalveluasiakkaalle on myönnetty myös saattajapalvelu, voi asiakkaan mukana tällöin kulkea saattajana/avustajana maksutta yksi henkilö, joka ei itse ole kuljetuspalvelun saaja. Asiakas vastaa itse saattajan hankkimisesta. Saattajapalvelu myönnetään henkilölle, joka tarvitsee avustamista välittömästi ennen matkaa, matkan aikana ja välittömästi matkan jälkeen niin paljon, että kuljettajan antama apu ei ole riittävä.

Ylä-Savon SOTE kuntayhtymä järjestää vammaispalvelulain mukaiset kuljetuspalvelut taksikuljetuksena, yhteiskuljetuksena ja PALI-palveluliikennekuljetuksena. Kuljetuspalveluita haetaan vammaispalveluista kuljetuspalveluhakemuksella. Kuljetuspalvelujen tarpeen arvioinnista ja palvelun myöntämisestä vastaa vammaispalvelujen palveluohjaaja.

Kehitysvammaisten erityishuollon kuljetukset

Kehitysvammalain mukaista erityishuoltoa saavalla henkilöllä on oikeus saada maksutta ja ilman omavastuuosuuksia kuljetukset, jotka ovat hänelle erityishuollon saamiseksi välttämättömiä. Ylä-Savon SOTE kuntayhtymä vastaa näiden kuljetusten järjestämisestä ja niistä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta kehitysvammaisten erityishuollon asiakkuudessa oleville henkilöille. Erityishuollon kuljetuksiin eivät kuulu koulukuljetukset eivätkä opintoihin liittyvät kuljetukset. Koulukuljetukset järjestetään kuntien perusopetuksen kautta. Perusopetuksen jälkeisiin opintoihin liittyviin koulukuljetuksiin opiskelija voi hakea KELA:n koulumatkatukea tai toissijaisesti opiskelumatkat voidaan järjestää vammaispalvelulain mukaisina kuljetuksina.

4.5.3 Henkilökohtainen apu

Henkilökohtainen apu on vammaispalvelulaissa määritelty palvelu, johon on subjektiivinen oikeus sellaisella vaikeavammaisella henkilöllä, joka pitkäaikaisen tai etenevän vamman tai sairauden johdosta välttämättä ja toistuvasti tarvitsee toisen henkilön apua tavanomaisissa elämäntoiminnoissa. Henkilökohtainen apu on

vaikeavammaisen henkilön välttämätöntä avustamista kotona ja kodin ulkopuolella niissä tavanomaiseen elämään liittyvissä toimissa, jotka henkilö tekisi itse, mutta ei niistä vammansa tai sairautensa vuoksi pysty kokonaan tai osin suoriutumaan omatoimisesti. Henkilökohtainen avustaja auttaa vaikeavammaista henkilöä toteuttamaan hänen omia valintojaan 1) päivittäisissä toimissa, 2) työssä ja opiskelussa, 3) harrastuksissa, 4) yhteiskunnallisessa osallistumisessa ja/tai 5) sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä.

Päivittäisillä toimilla tarkoitetaan niitä toimia, joita ihmiset elämässään tekevät joko joka päivä tai muutoin toistuvasti tietyin aikavälein. Tällaisia toimia ovat liikkuminen, henkilökohtaisesta hygieniasta huolehtiminen, vaate- ja ruokahuolto, kodin siisteydestä huolehtiminen sekä asiointi kodin ulkopuolella.

Henkilökohtaista apua on mahdollista saada työhön ja opiskeluun, mikäli henkilökohtainen avustaja mahdollistaa tai helpottaa vammaisen henkilön työskentelyä. Henkilökohtaista apua on mahdollista saada sellaiseen työhön, joka on työsuhteeseen perustuvaa tai yritystoimintaan, jota tehdään säännöllisesti tai toistuvasti tietyin aikavälein. (HUOM. perusopetuksen osalta henkilökohtainen apu järjestetään kuntien opetustoimesta.)

Päivittäisiin toimiin sekä työhön ja opiskeluun henkilökohtaista apua järjestetään siinä laajuudessa kuin vaikeavammaisen henkilö sitä välttämättä tarvitsee. Harrastuksiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämiseen henkilökohtaista apua järjestetään vähintään 30 tuntia kuukaudessa, jollei tätä pienempi tuntimäärä riitä turvaamaan vaikeavammaisen henkilön välttämätöntä avuntarvetta. Harrastuksina pidetään säännöllisesti toteutuvan toiminnan lisäksi myös esimerkiksi kulttuuritapahtumiin osallistumista. Yhteiskunnallisella osallistumisella tarkoitetaan esimerkiksi järjestötoimintaan osallistumista. Henkilökohtainen apu sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämiseen auttaa vaikeavammaista henkilöä pitämään yllä omia ystävyys- ja sukulaissuhteitaan.

Henkilökohtaisen avun ulkopuolelle rajautuvat sellaiset avun tarpeet, jotka ovat luonteeltaan pääosin hoivaa, hoitoa tai valvontaa. Henkilökohtaista apua ei myöskään ole mahdollista saada, mikäli avun tarve johtuu pääasiassa ikääntymiseen liittyvistä sairauksista ja toimintarajoitteista. Lisäksi henkilökohtaisen avun järjestäminen edellyttää, että vaikeavammaisella henkilöllä on voimavaroja määritellä tarvitsemansa avun sisältö ja toteutustapa.

Ylä-Savon SOTE kuntayhtymässä henkilökohtaista apua järjestetään kuntayhtymän omana toimintana sekä työnantajamallilla. Työnantajamallissa vaikeavammaisen henkilö toimii avustajansa työnantajana kuntayhtymän vastatessa palkanmaksusta sekä työnantajan lakisääteisistä maksuista ja korvauksista.

4.5.4 Vaikeavammaisten päivätoiminta

Päivätoimintaa järjestetään kaikkein vaikeimmin vammaisille työikäisille henkilöille, joiden toimeentulo perustuu pääosin sairauden tai työkyvyttömyyden perusteella myönnettäviin etuuksiin ja henkilöllä on erittäin vaikea toimintarajoite.

Päivätoiminta tukee itsenäisessä elämässä selviytymistä ja sen avulla pyritään edistämään myös sosiaalista vuorovaikutusta. Vammaispalvelulain mukainen päivätoiminta on järjestettävä muualla kuin omassa asunnossa, mutta sitä voidaan järjestää esimerkiksi palveluasumisyksikön erillisissä tiloissa. Päivätoiminnan määrään voivat vaikuttaa sekä asiakkaasta että toiminnan järjestäjästä johtuvat syyt. Vammaispalvelulaissa ei ole säädetty päivätoiminnalle tuntimääriä.

4.5.5 Kehitysvammaisten päivätoiminta

Päivätoimintaa järjestetään kehitysvammaisten erityishuoltolain tai vammaispalvelulain perusteella. Päivätoiminta on pääasiassa vaikeimmin vammaisille tarkoitettua viriketoimintaa. Se rytmittää arkea ja ylläpitää toimintakykyä.

Päivätoiminnan lähtökohtana ovat kehitysvammaisen nuoren tai aikuisen yksilölliset tiedot, taidot ja kokemukset. Mitä enemmän taitoja on, sitä vaativampaa ja monipuolisempaa toiminta on. Mitä suurempaa tuen tarve on, sitä enemmän järjestetään aikuisuutta, oppimista ja kommunikaatiota tukevaa pienryhmätoimintaa. Jotkut osallistuvat päivätoimintaan viitenä päivänä viikossa, osa harvemmin. Osallistumisen määrästä sovitaan yksilöllisesti.

Ylä-Savon SOTE kuntayhtymässä kehitysvammaisten erityishuollon palveluna järjestetään päivätoimintaa sekä aikuisille että alaikäisille kehitysvammaisille asiakkaille. Päivätoimintayksiköissä järjestetään myös kouluikäisten kehitysvammaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa sekä kesäisin loma-ajan päivätoimintaa. Aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestetään yli 9-vuotiaille asiakkaille ja loma-ajan toimintaa yli 7-vuotiaille asiakkaille. Iisalmen kaupunki rakentaa päiväkeskus Purjeelle uudet toimitilat, jotka otettaneen käyttöön keväällä 2017.

4.5.6 Tilapäishoito

Vammaisten lasten tilapäishoitoa järjestetään perheiden jaksamisen tukemiseksi sekä vammaisen lapsen kasvun, kehityksen ja kuntoutuksen tukemiseksi. Tilapäishoitoa järjestetään suurimmaksi osaksi säännöllisinä lyhytaikaisen perhehoidon jaksoina. Perhehoidolla tarkoitetaan henkilön ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä hänen oman kotinsa ulkopuolella yksityiskodissa. Perhehoitoa voidaan järjestää myös hoidettavan omassa kodissa. Perhehoitajat saavat perehdytyksen ja/tai valmennuksen perhehoitajana toimimiseen Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän sosiaalityön palveluista. Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän yhtymähallitus päättää vuosittain lasten ja nuorten perhehoidon palkkioista ja niiden suuruudesta.

Tilapäishoitona voidaan järjestää myös sijaishoitoa, joka on hoidettavan kotona tapahtuvaa hoitoa. Sijaishoitoa järjestetään pääasiassa omaishoitajan vapaiden aikaisen omaishoidettavan tarvitseman huolenpidon turvaamiseksi. Sijaishoitoa voidaan kuitenkin järjestää myös muissa tilanteissa perheen jaksamisen tukemiseksi. Sijaishoito eroaa perhehoidosta siten, että yleensä sijaishoitaja on perheen itsensä

valitsema henkilö lähipiiristään. Sijaishoitajan ei kuitenkaan tarvitse olla hoidettavan omainen tai muu läheinen henkilö. Vammaispalvelujen työntekijät auttavat ja neuvovat sijaishoitajan löytämisessä. Vammaispalvelu tekee sijaishoitajan kanssa toimeksiantosopimuksen sijaishoidon järjestämiseksi. Ylä-Savon SOTE kuntayhtymä avaa vammaisten lasten asumis- ja hoitoyksikön Vieremällä syksyllä 2016, joka auttaa vastaamaan myös tilapäishoidon tarpeeseen. Tilapäishoitoa järjestetään tarvittaessa myös perhekodeissa ja asumispalveluyksiköissä lapsen yksilöllisen tarpeen mukaan palvelu- ja kuntoutussuunnitelmiin perustuen.

Muu lyhytaikainen hoito

Lyhytaikaista hoitoa järjestetään myös aikuisille vammaisille henkilöille. Lyhytaikaisen hoidon tarkoituksena on tukea läheistään hoitavien omaisten jaksamista sekä auttaa koko perhettä selviytymään arjessa. Yleisimmin lyhytaikaista hoitoa järjestetään omaishoitajan vapaiden ajaksi. Lyhytaikaisen hoidon järjestäminen on kuitenkin mahdollista myös muutoin perheen jaksamisen tukemiseksi. Lyhytaikaisen hoidon yhtenä tavoitteena on myös vammaisen henkilön toimintakyvyn ylläpitäminen ja edistäminen. Lyhytaikaista hoitoa voidaan järjestää esimerkiksi palvelukodeissa, perhehoitona, sijaishoitona hoidettavan omassa kodissa tai muussa vastaavassa henkilölle soveltuvassa paikassa.

Perhehoito ja sijaishoito järjestetään toimeksiantosopimuksin, jotka vammaispalvelut tekee perhehoitajien ja sijaishoitajien kanssa. Perhehoidon ja sijaishoidon järjestämisen periaatteet ovat samat kaiken ikäisten asiakkaiden kohdalla.

4.5.7 Muut tukitoimet

Vammaispalveluna järjestettäviin palveluihin ja etuuksiin kuuluu myös joukko harkinnanvaraisia ja määrärahasidonnaisia tukitoimia. Näihin tukitoimiin asiakkaalla ei ole subjektiivista oikeutta ja kuntayhtymä voi kohdentaa niiden myöntämistä tukitoimia eniten tarvitseville vammaisille henkilöille.

Näitä harkinnanvaraisia tukitoimia ovat 1) korvaukset päivittäisissä toiminnoissa tarvittavista välineistä, koneista ja laitteista, 2) korvaukset ylimääräisistä vaatekustannuksista, 3) korvaukset ylimääräisistä ravintokustannuksista, 4) sopeutumisvalmennus sekä 5) kuntoutusohjaus.

Päivittäisissä toiminnoissa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet

Vammaiselle henkilölle voidaan korvata hänen vammansa tai sairautensa edellyttämän tarpeen mukaisesti kustannuksia, jotka hänelle aiheutuvat päivittäisissä toiminnoissa suoriutumisessa tarvittavien välineiden, koneiden ja laitteiden hankkimisesta. Korvausta voidaan myöntää niihin laitteisiin, joita henkilö tarvitsee päivittäin vammansa tai sairautensa vuoksi liikkumisessa, viestinnässä tai henkilökohtaisessa suoriutumisessa kotona tai vapaa-ajan toiminnoissa.

4.5.8 Sopeutumisvalmennus ja kuntoutusohjaus

Vammaispalveluna voidaan myöntää myös sopeutumisvalmennusta silloin, kun sopeutumisvalmennusta ei toteuteta muun lainsäädännön kautta.

Sopeutumisvalmennukseen kuuluu neuvonta, ohjaus ja valmennus vammaisen henkilön ja hänen lähiyhteisönsä sosiaalisen toimintakyvyn edistämiseksi. Sopeutumisvalmennusta voidaan toteuttaa yksilöllisesti tai ryhmäkohtaisesti ja tarvittaessa se voi olla myös toistuvaa.

Sopeutumisvalmennuksena myönnettävää kommunikaatio-opetusta järjestetään vammaiselle henkilölle ja hänen lähipiirilleen tilanteissa, joissa henkilö tarvitsee puhetta tukevaa tai puhetta korvaavaa kommunikaatiokeinoa selvitäkseen arkipäivän tilanteista. Sopeutumisvalmennuksena myönnettäviä kommunikaatio-opetuskeinoja ovat viittomakielen, viitotun puheen ja tukiviittomien opetus sekä kommunikaatiotaitojen AAC-ohjaus (Alternative and Augmentative Communication).

Vammaispalveluna järjestään myös kuntoutusohjausta, jonka tavoitteena on tukea vammaisen henkilön kuntoutumista hänen omassa toimintaympäristössään. Kuntoutusohjaus pitää sisällään vammaisen henkilön ja hänen läheistensä konsultointia ja ohjausta. Palvelua järjestetään ostopalveluna kuntoutusohjausta tarjoavilta palveluntuottajilta. Vammaispalveluna kuntoutusohjausta järjestetään erityisesti autismin kirjoon kuuluville lapsille ja heidän perheilleen.

Kuntoutusohjausta järjestetään myös osana kehitysvammaisen erityishuoltoa, jolloin palvelua järjestetään kehitysvammalain mukaisesti eikä vammaispalvelulain mukaisena määrärahasidonnaisena palveluna. Kuntoutusohjauksella tarkoitetaan myös erikoissairaanhoidon lääkinnälliseen kuntoutuksen piiriin kuuluvaa ohjauspalvelua. Erikoissairaanhoidon kuntoutusohjaukseen kuuluu vammaisen henkilön ja hänen lähiyhteisönsä ohjaaminen sekä vammaisen henkilön toimintamahdollisuuksien lisäämiseen liittyvistä erityistarpeista tiedottaminen. Vammaispalvelujen sosiaalityöntekijät ja palveluohjaajat tekevät moniammatillista verkostoyhteistyötä sekä vaikeavammaisten että kehitysvammaisten erikoissairaanhoidon palvelujen järjestäjien kanssa.

4.5.9 Kehitysvammaisten erityishuollon palvelut

Laissa kehitysvammaisten erityishuollosta säädetään erityishuollon antamisesta henkilölle, jonka kehitys tai henkinen toiminta on estynyt tai häiriintynyt synnynnäisen tai kehitysiässä saadun sairauden, vian tai vamman vuoksi ja joka ei muun lain nojalla voi saada tarvitsemiaan palveluita. Yleiset sosiaali- ja terveyspalvelut ovat kuitenkin ensisijaisia myös kehitysvammaisten palveluiden järjestämisessä. Erityishuollon palveluita järjestetään, kun tuen tarve aiheutuu kehitysvammaisuudesta eivätkä yleiset palvelut riitä vastaamaan kehitysvammaisen henkilön erityisen tuen tarpeeseen.

Kehitysvammaisten erityishuollon palvelujen järjestämisvastuu on kehitysvammaisen henkilön kotipaikkakunnalla. Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän vammaispalvelut

vastaa kuntayhtymän alueen kehitysvammaisten erityishuollon palveluiden järjestämisestä.

Näiden lisäksi kehitysvammaisten erityishuoltona järjestetään kehitysvammaisten laitoshoidon ja -kuntoutusta sekä tarvittaessa kehitysvammapoliklinikan palveluita, jotka ostetaan Vaalijalan kuntayhtymältä. Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän vammaispalvelut vastaa näiden palveluiden myöntämisestä ja palveluiden tarpeen arvioimisesta moniammatilliseen verkostoyhteistyöhön sekä asiakkaiden palvelu- ja kuntoutussuunnitelmiin perustuen.

4.5.10 Kehitysvammaisten asumispalvelut Iisalmessa

Kehitysvammaisten asumista järjestettäessä ovat käytännön työssä yleistyneet käsitteet autettu-, ohjattu- ja tuettu asuminen. Autetulla asumisella tarkoitetaan kehitysvammaisten ympärivuorokautista palveluasumista, ohjatulla asumisella ei-yövalvotun asumisyksikön asumispalveluja sekä tuetulla asumisella asiakkaan omaan asuntoon järjestettäviä ohjaus- ja tukipalveluja.

Ympärivuorokautista palveluasumista järjestetään sellaiselle kehitysvammaiselle henkilölle, joka tarvitsee säännöllisesti runsaasti apua, huolenpitoa, ohjausta ja tukea päivittäisessä elämässä sekä päivittäisissä toiminnoissaan kaikkina vuorokauden aikoina. Ohjattu asuminen sopii henkilölle, jonka avun, tuen ja ohjauksen tarve on päivittäistä sijoittuen kuitenkin pääsääntöisesti päivä- ja ilta-aikoihin sekä viikonloppuihin. Ohjatussa asumisessa asuvat käyvät työssä tai päivätoiminnoissa päivä- tai työkeskuksissa. Tavoitteena on, että ohjattu asuminen on väliaikainen ratkaisu ja asumisyksikössä henkilö valmentautuu itsenäisempään asumiseen. Ohjattu asuminen voi joidenkin kohdalla muodostua kuitenkin myös pitkäaikaiseksi asumiseksi. Tuettu asuminen sopii henkilölle, joka on melko itsenäinen päivittäisissä toiminnoissaan.

Asumisen tukipalveluita eli tuettua asumista järjestetään sellaisille kehitysvammaisille henkilöille, jotka asuvat omassa kodissaan, mutta tarvitsevat ohjausta arkipäivän toimissa. Asumisen tukipalvelujen tavoitteena on tukea kehitysvammaisen itsenäistä ja omatoimista suoriutumista. Kehitysvammaisten asumisen tukipalveluita järjestetään joko kuntayhtymän omien kehitysvammayksiköiden ohjauspalveluna tai ostopalveluna yksityiseltä palvelutuottajalta.

Vammaispalvelut järjestävät palveluasumista henkilöille, jotka vammansa tai sairautensa johdosta tarvitsevat toisen henkilön apua asumiseen liittyvissä toiminnoissa kuten liikkumisessa, pukeutumisessa, henkilökohtaisessa hygieniassa, ruokataloudessa ja asunnon siivouksessa. Vaikeavammaisen palveluasumista järjestetään silloin, kun henkilön avun tarve päivittäisissä toiminnoissa suoriutumisessa on erityisen runsasta ja jatkuvaluonteista sekä vuorokauden eri aikoihin sijoittuvaa.

Vammaispalvelulain mukainen vaikeavammaisten palveluasuminen on sosiaalihuollon avohuollon palvelu ja sitä järjestettäessä otetaan huomioon, onko vaikeavammaisen henkilön riittävää huolenpitoa mahdollista turvata avohuollon

toimenpitein. Ylä-Savon SOTE kuntayhtymässä vaikeavammaisten palveluasumista järjestetään ostopalveluna yksityisiltä palveluntuottajilta.

Vaikeavammaisten ja kehitysvammaisten asumispalveluissa erityisen vaativan asiakasryhmän muodostavat autismin kirjon vammaiset, joiden kohdalla henkilökunnalta edellytetään erityistä autismsiosaamista ja mm. AAC-kommunikaatiotaitoja (Alternative and Augmentative Communication).

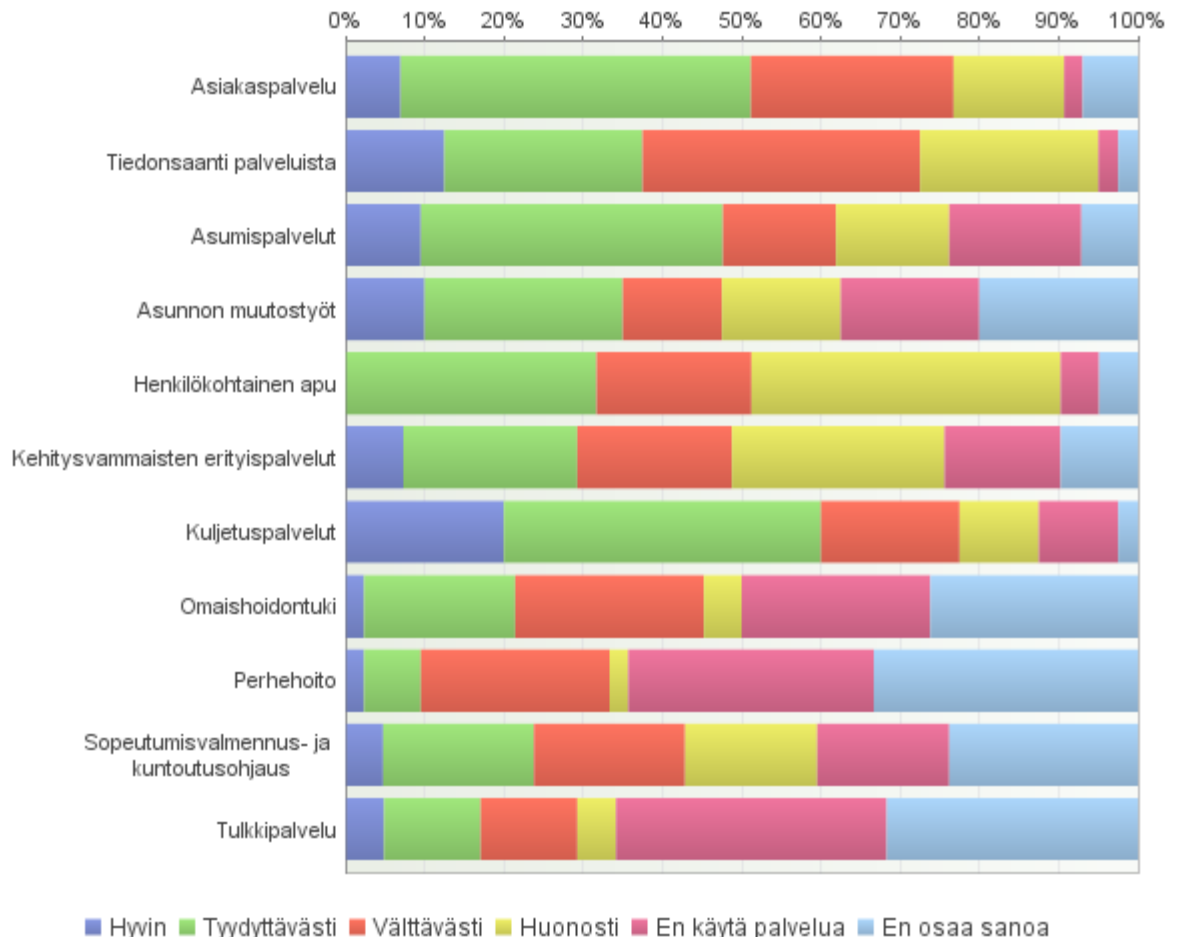
4.5.11 Vammaisten omaishoidon tuki

Omaishoidolla tarkoitetaan vanhuksen, vammaisen tai sairaan henkilön hoidon ja huolenpidon järjestämistä kotiloissa omaisen tai muun hoidettavalle läheisen henkilön avulla. Omaishoidon tuki on kokonaisuus, joka muodostuu hoitopalkkiosta, tarvittavista palveluista hoidettavalle sekä omaishoitajan tukemisesta. Ylä-Savon SOTE kuntayhtymässä vammaispalvelut vastaa kehitysvammaisten, vaikeavammaisten ja muiden alle 65-vuotiaiden omaishoidon tuen järjestämisestä. Omaishoidontuki on määrärahasidonnainen tukimuoto. Laki ei takaa hoitajalle subjektiivista oikeutta omaishoidon tukeen. Ylä-Savon SOTE kuntayhtymässä omaishoidon tukea myönnetään pääasiassa laitoshoidon tai palveluasumista korvaavaan kotona tapahtuvaan hoitoon. Edellytyksenä kuitenkin on, että tarvittava hoito tai muu huolenpito on mahdollista järjestää hoidettavan kotona.

Omaishoidon tukea voidaan myöntää, kun hoito on erityisen sitovaa ja hoidettava tarvitsee päivittäin toistuvasti apua ja hoivaa päivittäisissä toimissa (pukeutuminen, liikkuminen, syöminen, hygienian hoito) tai jatkuvaa valvontaa. Hoitopalkkio määräytyy hoidon sitovuuden, vaativuuden sekä muiden annettujen tuki- ja hoito-/toimintapalvelujen perusteella. Mikäli hoitajan jaksamista tukevat enemmän hoidettavan lyhytaikaiset hoitajaksot kuin hoitopalkkio, järjestetään tällöin ensisijaisesti lyhytaikaista hoitoa.

Taulukko 7. Sosiaalipalvelut

Sosiaalipalveluja esittävässä taulukosta käy ilmi henkilökohtaisen avun tarve ja sen lisäämistä toivottiin myös avoimissa vastauksissa. Kuljetuspalvelut toimivat kohtalaisen hyvin. Omaishoidon tukea ja perhehoitoa tarvittaisiin lisää.

4.3 Terveyspalvelut ja kuntoutus

Sosiaali- ja terveyspalvelut ovat keskeisiä vammaisen henkilön elämässä, minkä vuoksi ne ovat mukana vammaispoliittisessa ohjelmassa. Terveystieteen ja terveydenhuollon uudistuksessa on kiinnitetty huomiota siihen, että julkisen perusterveydenhuollon palvelujen pitäisi soveltua kaikille asiakasryhmille. Tämä tarkoittaa, että myös kehitysvammaisten terveys- ja neuvolapalvelujen, kuntoutussuunnitelmien, kouluterveydenhuollon ja psykiatrisen hoidon tulee olla osa perusterveydenhuoltoa. Iisalmessa tästä vastaa Ylä-Savon SOTE kuntayhtymä.

Terveystieteen ja terveydenhuollon (2010, § 24) mukaan kunnan on järjestettävä asukkaidensa tarvitsema lääkinällinen kuntoutus. Erikoissairaanhoidon liittyvä lääkinällinen kuntoutus järjestetään sairaanhoidopiiriin kuntayhtymän ja perusterveydenhuollon yhteistyönä. Terveystieteen ja terveydenhuollon laki muuttui vuoden 2014 alussa, minkä jälkeen

20.10.2016

246827

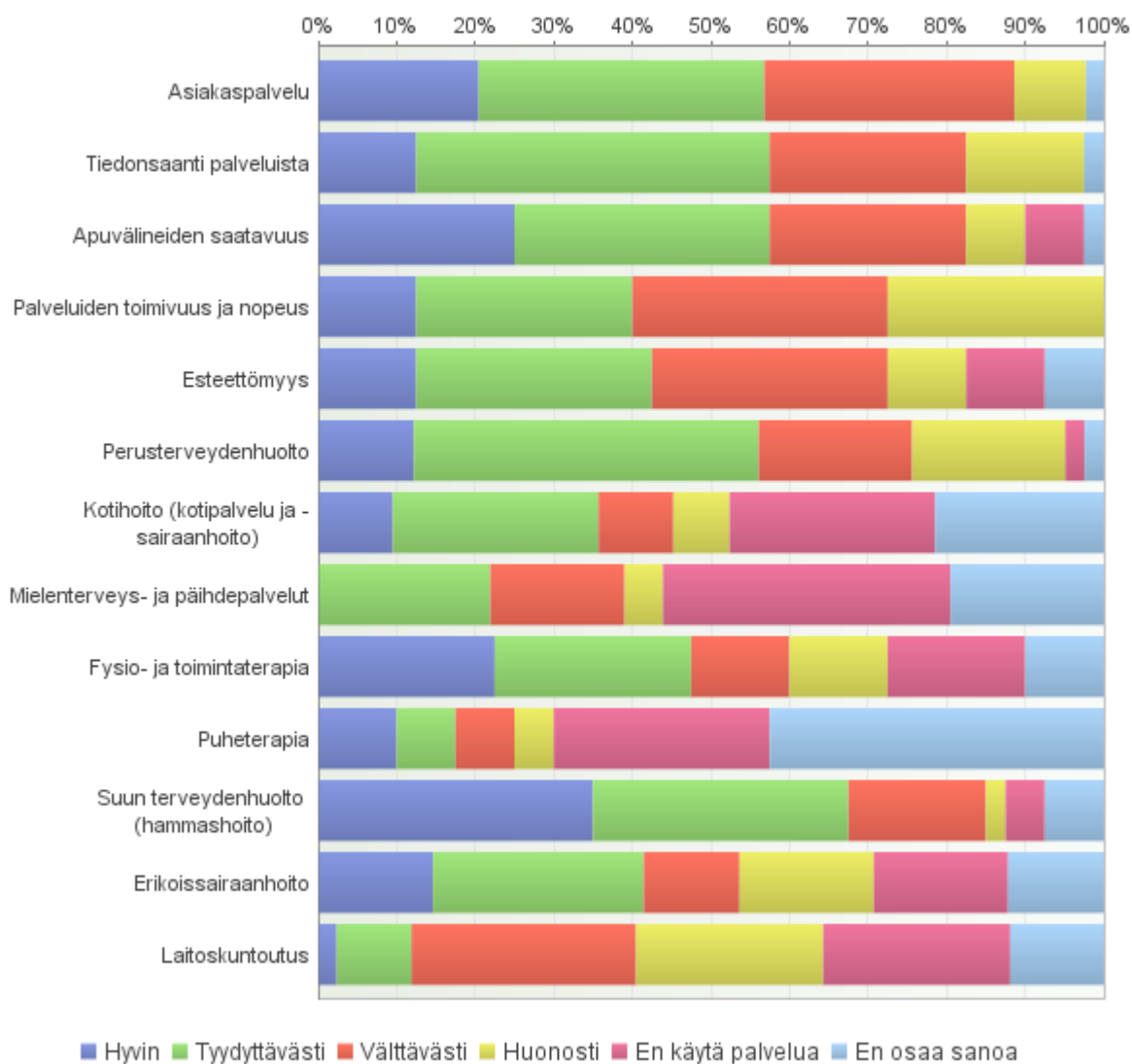
asiakkaalla on mahdollisuus valita vapaasti hoitopaikkansa Suomessa. Se lisää tarvetta alueelliseen yhteistyöhön ja yhtenäisiin hoito-ohjeisiin.

Pitkäaikaissairaiden ja vammaisten lääkinnällinen kuntoutus on julkisen terveydenhuollon vastuulla. Se perustuu kuntoutujan ja perusterveydenhuollon lääkärin yhdessä laatimaan kuntoutussuunnitelmaan, johon voi sisältyä esimerkiksi kuntoutusohjausta, terapiapalveluja, kuntoutustutkimuksia, sopeutumisvalmennusta ja apuvälinepalveluja. Kuntoutus toteutetaan tarkoituksenmukaisesti ja potilasturvallisuuden niin salliessa avohoitona. Perusterveydenhuolto ohjaa asiakkaan tarvittaessa muuhun terveydenhuoltoon tai kuntoutuksen yksikköön tarkemman kuntoutussuunnitelman laatimiseksi.

Vammaisella on oikeus apuvälineisiin, jotka ovat välttämättömiä itsenäisen arkielämän päivittäisissä toiminnoissa. Ikärakenteen muutos ja apuvälineiden tekninen kehitys lisäävät apuvälinepalveluiden tarvetta. Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälinepalvelut tuotetaan alueellisesti niin, ettei vammaiselle aiheudu apuvälineistä kohtuuttomasti kustannuksia. Lasten ja aikuisten moniammatilliset kuntoutustyöryhmät ovat keskeinen osa perusterveydenhuollon lääkinnällistä kuntoutusta.

Seuraavassa taulukossa kuvataan, miten terveys- ja kuntoutuspalvelut ovat toteutuneet Iisalmessa. Asiakkaat totesivat, että erityisen hyvin on hoidettu hammashoidon palvelut ja apuvälineitä on myös riittävästi.

Taulukko 8. Terveystenhuolto ja kuntoutus

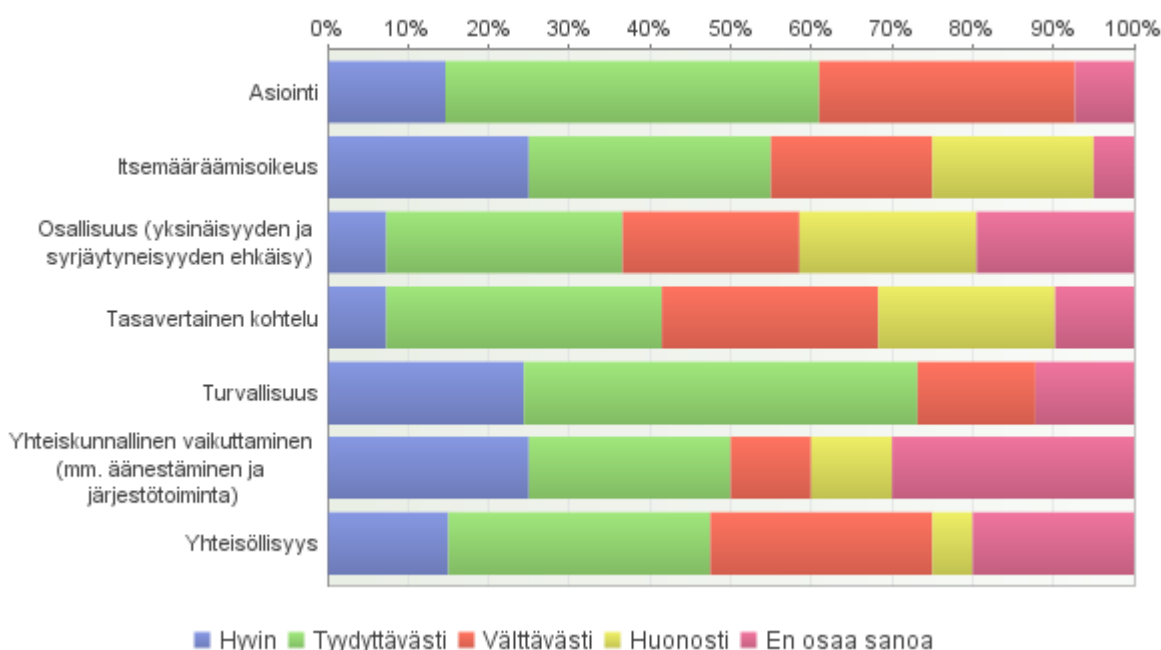
4.4 Aukkaana Iisalmessa

Iisalmen kaupungin strategiassa todetaan, että Iisalmi on monipuolinen teollisten vientiyritysten sekä kaupan ja palveluiden seutukaupunki. Iisalmi on myös monipuolinen koulutuskaupunki, joka on helppo saavuttaa. Arkielämä Iisalmessa on sujuvaa ja turvallista. Kaupunki on viihtyisä asuin ympäristö. Iisalmelle on ominaista vahva historiaan ja kulttuuriin perustuva identiteetti, jonka pohjalta tulevaisuus rakennetaan modernia teknologiaa hyödyntäen. Iisalmelaisille ominaista on sosiaalisuus ja välitön tekemisen meininki.

Toiminta-ajatus on, että Iisalmen kaupunki edistää asukkaiden hyvinvointia sekä Iisalmen ja koko Ylä-Savon kilpailukykyä ja vetovoimaa tekemällä laajasti yhteistyötä menestyvän elinkeinoelämän edellytysten luomiseksi ja laadukkaiden palvelujen turvaamiseksi. Kaupungin arvot ovat tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus, avoimuus, edistyskellisyys, kestävä kehitys ja yhteisöllisyys. Näiden arvojen toteutumiseksi tarvitaan hyvää yhteistyötä kaikkien asukkaiden kesken. Nämä arvot ovat myös suuntaviittana vammaistyön tavoitteiden saavuttamisessa.

Aukkaana Iisalmessa -teemassa kysyttiin, miten asiointi, itsemääräämisoikeus, osallisuus, tasavertainen kohtelu, turvallisuus, yhteiskunnallisen vaikuttaminen ja yhteisöllisyys ovat toteutuneet ja mitä voisi kehittää.

Taulukko 9. Miten hyvin seuraavat asiat ovat mielestäsi toteutuneet Iisalmessa?

Vastajaat kokivat Iisalmen turvallisena paikkana asua. Asiointi onnistuu kohtalaisen hyvin. Yhteiskunnallisiin asioihin voi vaikuttaa ja täällä itsemääräämisoikeus toteutuu

osittain. Siinä on edelleen kehittämisen varaa. Toivomuksena on, että vammaiset voisivat olla enemmän mukana suunnittelussa ja päätöksenteossa.

Yksi vastaajista toteaa: "Paljon on käyttämätöntä potentiaalia ja koulutusta, jotta voisi toimia itsensä ja toisten hyväksi". Avoimissa vastauksissa toivotaan, että henkilökunta olisi pysyvää ja heillä olisi hyvät vuorovaikutustaidot. Yhteistyötä pitäisi kehittää edelleen eri toimijoiden kanssa. Monissa vastauksissa tulee esiin myös tyytyväisyys siitä, että vammaistyötä on paljon kehitetty. Haasteita edelleen riittää ja erityisesti asenteiden toivotaan muuttuvan, jotta jokainen tuntisi itsensä tasavertaiseksi iisalmelaiseksi.

4.5 Vammaisneuvosto

Vammaisneuvosto on vammaispalvelulain (3.4.1987/380) 13 §:n tarkoittama yhteistyöelin, jossa ovat mukana Iisalmen kaupungin alueella asuvien vammaisten ja pitkäaikaissairaiden, heidän omaistensa ja vammaisjärjestöjen edustajat.

Vammaisneuvosto voi toimia aloitteen tekijänä vammaisryhmiä koskevissa asioissa. Se voi antaa lausuntoja ja esityksiä vammaispoliittisissa kysymyksissä. Vammaisneuvostolla ei ole itsenäistä päätöksenteko-oikeutta, vaan se toimii asiantuntijaelimenä ja vammaisasioiden esiintuojana kaupungin viranomaisiin ja muihin yhteiskunnan toimijoihin päin.

Iisalmessa vammaisneuvosto on toiminut vuodesta 1989 lähtien. Kaikille kunnille tulee 1.6.2017 alkaen uuteen kuntalakiin perustuva velvollisuus perustaa vammaisneuvosto. Lain mukaan vammaisneuvostolle on annettava mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä vammaisten hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden, elinympäristön, asumisen, liikkumisen tai päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen taikka heidän tarvitsemiensa palvelujen kannalta. Tämä muutos tulee jatkossa vahvistamaan vammaisneuvostojen asemaa kunnissa. Kunnallisella tai alueellisella vammaisneuvostolla on tärkeä tehtävä vammaisia koskevan paikallisen tiedon tuottamisessa. Monet vammaisneuvostot arvioivat esimerkiksi uudet kunnan rakennushankkeet esteettömyysnäkökulmasta ja tekevät esteettömyyskatselmuksia vanhoihin kohteisiin. Vammaisten ihmisten kokemukset esteellisistä ratkaisuista on tärkeä välittää kunnan tietoon, jotta asioihin voidaan reagoida. Vammaisneuvoston oma aktiivisuus on usein tärkeää.

Hyvin toimiva yhteistyö kunnan kanssa hyödyttää molempia osapuolia. On tärkeää ja lopulta myös taloudellisempaa antaa vammaisneuvostolle mahdollisuus osallistua asioiden käsittelyyn jo suunnitteluvaiheessa, jotta esimerkiksi esteellisiä ratkaisuja ei tehdä. Yhä vieläkin vammaisten ihmisten asiat nähdään liian helposti vain sosiaali- ja terveystieteiden asioina, vaikka ne tulisi huomioida kaikilla hallinnonaloilla.

Liite 1. Vammaisneuvoston toimintaohje

4.6 Kolmas sektori vammaistyön tukena

Iisalmessa on monta kolmannen sektorin toimijaa, jotka tukevat ja auttavat vammaisia arjessa selviytymisessä. Kolmannen sektorin toimijat tekevät arvokasta työtä jakaen tietoa ja taitoa sairauden kanssa jaksamisessa. Ne järjestävät myös virkistys- ja leiritoimintaa. Esim. nykyisin käytössä on avustajakortti, jolla avustettava saa avustajan mukaan ilman erillistä maksua. Se voidaan myöntää asiakkaille uimahallin ja kuntosalin palveluihin. Tavoitteena olisi saada avustajakortti käyttöön myös kolmannen sektorin järjestämiin tilaisuuksiin.

Liite 2. Kolmannen sektorin ym. toimijoita Iisalmessa

5 Vammaispoliittisen ohjelman tavoitteet 2017–2021

Visio:

- ✓ Iisalmelaiset ovat yhdenvertaisia myös erilaisina
- ✓ Kaupunki on esteetön. Jokainen kuntalainen voi vaikuttaa ja hoitaa omat asiansa itse ja saa siihen tarvittavan avun.
- ✓ Lasten ja nuorten päivähoito ja koulutus toteutetaan heidän tarpeidensa mukaan.
- ✓ Vammaiset voivat asua itselleen sopivalla tavalla ja sopivassa asuinympäristössä Iisalmessa.
- ✓ Vammaisten yksilölliset palvelutarpeet toteutuvat lainsäädännön mukaisesti.
- ✓ Jokainen iisalmelainen ottaa jokapäiväisessä elämässä ja toiminnassa vammaisia kohdatessaan heidän erityistarpeensa huomioon.
- ✓ Kolmas sektori tukee vammaisten osallisuutta ja tuottaa arjessa tarvittavia tukipalveluja.

5.1 Asuminen ja rakennettu ympäristö

TAVOITTEET

- ✓ Esteetön hyvinvointia, toimintakykyä, terveyttä ja turvallisuutta edistävä elinympäristö
- ✓ Monipuolinen yhteisöllisyyttä tukeva viihtyisä asuinympäristö
- ✓ Vammaisten tarpeita tukeva joukkoliikenne ja palvelubussitoiminta

TOIMENPITEET

- Iisalmessa on riittävästi esteettömiä, erikokoisia ja kohtuuhintaisia vuokra- ja omistusasuntoja
- Julkisen liikenteen kalusto on matalalattiakalustoa ja liikenneyhteydet palvelevat myös vammaisia. Rakentamisen avulla parannetaan pysäkkejä niin, että askelma bussiin on mahdollisimman matala. Palveluliikenteen joustava palvelu täydentää muuta julkista liikennettä.
- Julkisissa virastoissa, sosiaali- terveystoimistoissa on esteetöntä asioida ja liikkua.
- Invapysäköintipaikkojen mitoitus on suositusten mukainen. Niitä on riittävästi lähellä palveluja.
- Rakentaminen on hyvälaatuista. Kaupungin omat uudisrakennuskohteet rakennetaan esteettömiksi. Olemassa olevien rakennusten esteettömyyttä parannetaan mahdollisuuksien mukaan muiden korjaustöiden yhteydessä.
- Yksityisessä pientalorakentamisessa on riittävä valmius esteettömyyteen. Kaupunki edistää asema-kaavamuutosten ja niihin liittyvien maankäyttösopimusten avulla vanhojen kerrostalojen esteettömyyskorjauksia (esim. hissit ja pihaluiskat).
- Talviauraukset tehdään niin, että lumikasoja ei jätetä kadulle, jotta pyörätuolillakin voisi liikkua turvallisesti. Liukkaalla kelillä huolehditaan riittävästä hiekoituksesta.
- Pyörätuoliramppeja on riittävästi.
- Tarvittaessa kunnallistekniikka tekee yhteistyötä kiinteistönomistajien kanssa, jotta esteettömyys voi toteutua mahdollisimman hyvin.
- Kuntalaisia aktivoidaan naapuriavun antamiseen.

Vastuutahot: Tekninen toimiala

5.2 Varhaiskasvatus ja koulutus

TAVOITTEET

- ✓ Varhaiskasvatus, perusopetus ja toisen asteen koulutus toteutuvat ensisijaisesti inklusioperiaatteen mukaan niin, että vammaisen lapsen ja nuoren tarvitsema erityinen tuki tarjotaan lähipalveluna.
- ✓ TELMA – työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus saadaan takaisin Iisalmeen-

TOIMENPITEET

- Ryhmät varhaiskasvatuksessa sekä perusopetuksessa muodostetaan siten, että lasten/oppilaiden hoito, kasvatus ja opetus voidaan toteuttaa opetussuunnitelmien mukaisesti inklusiivisesti ottaen huomioon erityisen tuen tarve.
- Henkilöstö sijoitetaan niin, että päivähoitoyksiköissä ja kouluissa on monipuolista osaamista.
- Turvataan riittävät henkilöstöresurssit varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja toisella asteella.
- Turvataan riittävät resurssit henkilöstön osaamisen vahvistamiseen täydennyskoulutuksen avulla varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja toisella asteella.
- Tilojen toimivuus ja tarkoituksenmukaisuus ovat keskeisiä kriteereitä uusien päiväkotirakennusten ja koulujen suunnittelussa. Vanhojen koulu- ja päiväkotirakennusten toimivuutta ja tarkoituksenmukaisuutta parannetaan mahdollisuuksien mukaan osana muita korjauksia.
- Toisella asteella yksilön tasa-arvoista oikeutta koulutukseen pyritään tukemaan vaihtoehtoisia toimintamalleja ja oppimisympäristöjä muokkaamalla.
- Erityistä tukea tarvitsevien nuorten toisen asteen opiskelu Ylä-Savossa on turvattava.
- Asenne- ja suvaitsevaisuuskasvatusta lisätään kouluissa ja varhaiskasvatuksessa.

Vastuutahot: Sivistys- ja hyvinvointitoimiala

5.3 Työ- ja päiväaikainen toiminta

TAVOITTEET

- ✓ Jokaisella on perusoikeus työhön ja toimeentulon hankkimiseen.
- ✓ Työllistymisen esteitä poistetaan ja pyritään löytämään työvoimahallinnon tukityöllistämismahdollisuuksia.
- ✓ Työpaikoilla olisi valmius yksilöllisiin mukautustoimiin, esimerkiksi esteiden poistoihin, apuvälineisiin ja henkilökohtaiseen apuun.
- ✓ Päivätoimintaa tarjotaan yksilöllisen palvelutarpeen mukaisesti eri-ikäisille ja eri tavoin vammautuneille henkilöille.
- ✓ Kehitetään työparitoimintaa, jossa vammaisen toimii toisen työntekijän parina.
- ✓ TOIMI-Säätiö etsii ja kehittää sisällöltään erilaisia toiminta malleja vammaisille henkilöille
- ✓ Ylä-Savon SOTE kehittää päivätoimintaa huomioiden vammaisten yksilölliset tarpeet

TOIMENPITEET

- Tiivistetään yhteistyötä eritoimijoiden välillä
- Julkinen-, yksityinen- ja kolmas sektori mahdollistavat vammaisten työllistymisen
- Tarkoituksenmukaista, oikeaa ja yksilöllisesti eteenpäin vievää kuntouttavaa toimintaa tarjotaan kaikille asiakasryhmille, myös pyörätuolissa oleville.
- Kaupunki toimii hyvänä esimerkkinä ja työllistää vammaisia.

Vastuutahot: Ylä-Savon SOTE kuntayhtymä/ vammaispalvelut, Kela, Työvoimahallinto, Ylä-Savon TOIMI-työvalmennussäätiö, työnantajat, kolmas sektori, Iisalmen kaupungin elinvoimapaalvelut

5.4 Vapaa-aika- ja kulttuuripalvelut

TAVOITTEET

- ✓ Kaupunki ja sen yhteistyökumppanit tarjoavat tasavertaiset mahdollisuudet kuntalaisille liikuntapalvelujen käyttämiseen ja kulttuurin harrastamiseen.
- ✓ Erityisliikunnan asemaa vahvistetaan yhteistyössä eri vammaisyhdistysten kanssa.

TOIMENPITEET

- Liikunnan esteettömyyttä ja saavutettavuutta liikuntapaikoilla ja -alueilla lisätään.
- Erityisliikunnan ohjauksen laatu varmistetaan.
- Vammaisen liikunta- ja toimintakykyä edistetään.
- Uimahallin perusparannuksessa ja laajennuksessa huomioidaan tämän hetkiset puutteet ja tehdään tarvittavat muutokset.
- Kulttuuri- ja vapaa-ajanpalvelujen tuottajien välistä yhteistyötä lisätään.
- Kaupungin ylläpitämissä vapaa-ajan ja kulttuuripalveluiden tiloissa otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon niin liikunta- ja aistivammaisten kuin hengityssairaiden erityistarpeet.
- Henkilökuntaa koulutetaan induktiosilmukan käyttöön. Esiintyjät käyttävät mikrofoneja.
- Palveluja kehitetään nuorille myös vammaisten lasten ja nuorten tarpeet huomioiden. Tarpeiden kartoituksessa voidaan hyödyntää vammaisneuvoston asiantuntemusta.
- Mahdollistetaan esteetön liikkuminen kulttuurikeskuksessa ja kulttuuritarjontaan osallistuminen.
- Taataan avustajien maksuton pääsy kaupungin järjestämiin tapahtumiin.

Vastuutahot: Sivistys- ja hyvinvointitoimiala sekä tekninen toimiala:

- Liikunta- ja nuorisopalvelut
  - Kulttuuri- ja kirjastopalvelut
  - Kansalaisopisto ja musiikkiopisto
- Kolmas sektori

5.5 Sosiaali- ja terveyspalvelut

TAVOITTEET

- ✓ Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän omat perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon palvelut hoitavat kaikkia vammaisia laadukkaasti ja heidän erityistarpeensa huomioiden.
- ✓ Vammaiset pääsevät asianmukaisiin, vamman edellyttämiin jatkotutkimuksiin ja -hoitoihin.
- ✓ Omaishoitajat selviytyvät ja jaksavat kotona tuen turvin.
- ✓ Perheille annetaan riittävästi tukea.
- ✓ Henkilöstön erityisosaamista parannetaan.
- ✓ Koulutetaan henkilöstöä AAC-kommunikaation käyttämiseen.
- ✓ Asiakkaille tiedotetaan sosiaali- ja terveyspalveluista.

TOIMENPITEET

- Asumispalveluja (palvelutalo tms.) tarjotaan kaikille niitä tarvitseville vammaisille. Erityisesti on kiinnitettävä huomiota siihen, että asumisyksikössä on riittävä ja kunkin vammaisryhmän kannalta osaava henkilöstö.
- Kehitysvamma- ja autismitietoisuutta parannetaan koulutuksen avulla.
- Vammaisten hoitopolkuja kehitetään moniammatillisessa yhteistyössä.
- Vammaisille tarkoitetut palvelut ja tukitoimet järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisina kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää.
- Vammaisten ja vammaisjärjestöjen kokemusasiantuntijuutta hyödynnetään palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä.
- Kuntoutusmenetelmiä kehitetään ja palveluja tarjotaan ajoissa.
- Tulkkipalveluja tarjotaan riittävästi.
- Asiakaspalvelua kehitetään, viranhaltijoiden tavoitettavuutta parannetaan ja annetaan riittävästi tietoa lakisääteisistä palveluista.
- Lääkäriin pääsy tehdään helpommaksi.
- Akuuttivastaanoton ajanvarausjärjestelmää kehitetään, jotta odotusajat olisivat lyhyempiä (vaikeavammaisen on vaikea odottaa useita tunteja).
- Lääkärin vastaanoton kutsujärjestelmää kehitetään myös kuulovammaisille sopivammaksi.
- Huolehditaan, että lääkinnälliseen kuntoutukseen sisältyvät vammaisten tarvitsemat apuvälineet liikuntaesteen, näön, kuulon, hengityselinvaivojen, kommunikoinnin ym. vammojen vuoksi ovat asiakkaan hoito- ja kuntoutuksuunnitelman mukaisia.
- Kehitetään hoitotarvikejakelua digitalisaation avulla.

Vastuutahot: Ylä-Savon SOTE Ky, Kela

6 Toimenpideohjelman toteutuksen seuranta

Iisalmen VAMPO:n 2017–2021 toteutuksen seurannasta vastaa Iisalmen kaupungin poikkihallinnollinen hyvinvointiryhmä (kaupungin johtoryhmä). Hyvinvointiryhmä vastaa myös toimenpiteiden seurannan arviointia tukevista menetelmistä ja näiden määrittelystä. Seurantatyössä tulee olla vammaisneuvoston ja sosiaali- ja terveydenhuollon edustus. Vammaisneuvoston asema on säilytettävä kunnallisena toimielimenä SOTE-hallinnon ja maakuntahallinnon uudistumisen yhteydessä.

Vammaispoliittista ohjelmaa tulee seurata osana kaupungin strategiaa ja muita hyvinvointia tukevia ohjelmia. Hyvinvointiryhmän nimeämä seurantaryhmä valvoo ohjelman toteutumista ja laatii kaupunginhallitukselle Iisalmen VAMPO:n väliraportit vuosina 2018 ja 2020. Väliraporteissa tarkastellaan tehtyjen toimenpiteiden vaikuttavuutta, aikatauluja ja resursointia sekä arvioidaan ohjelman toteutumista haittaavia riskejä ja tilanteita, joihin ohjelman toteuttamatta jättäminen voi johtaa.

Aiheeseen liittyvää kirjallisuutta:

Asetus kehitysvammaisten erityishuollosta 23.12.1977/988
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1977/19770988>

Asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista
18.9.1987/759
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870759>

<http://www.esteeton.fi> Esteettömyystiedon keskus

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista
3.4.1987/380
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380>

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 23.6.1977/519
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1977/19770519>

Laki omaishoidon tuesta 2.12.2005/937
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050937>

Pesola, K 2009. Esteettömyysopas-mitä, miksi, miten. Invalidiliitto

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja.2010. Vahva pohja osallisuudelle ja yhdenvertaisuudelle. Suomen vammaispolitiinen ohjelma VAMPO 2010–2015. Helsinki: Yliopistopaino

Suomen YK-LIITTO: YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja sopimuksen valinnainen pöytäkirja. Sälekarin kirjapaino OY Somero 2015

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL.2013 Vammaispalvelujen käsikirja
<http://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja>

www.vane.to

20.10.2016

246827

Liite 1 Vammaisneuvoston toimintaohje

Sisällysluettelo

- 1 Tarkoitus
- 2 Kokoonpano ja neuvoston nimeäminen
- 3 Kokousasiat
- 4 Tehtävät
- 5 Voimaantulo

1 Tarkoitus

Vammaisneuvosto on vammaispalvelulain (3.4.1987/380) 13 §:n tarkoittama yhteistyöelin, jossa ovat mukana Iisalmen kaupungin alueella asuvien vammaisten ja pitkäaikaissairaiden henkilöiden, heidän omaistensa ja vammaisjärjestöjen edustajat.

2 Kokoonpano ja neuvoston nimeäminen

Kaupunginhallitus nimeää vammaisjärjestöjen esityksestä vammaisneuvostoon valtuuston toimikautta vastaavaksi ajaksi puheenjohtajan ja kuusi varsinaista jäsentä sekä heille henkilökohtaiset varajäsenet. Lisäksi kaupunginhallitus nimeää neuvostoon hallituksen edustajan ja pyytää teknistä keskusta ja sivistyspalvelukeskusta sekä Ylä-Savon SOTE kuntayhtymää nimeämään omat edustajansa.

3 Kokousasiat

Vammaisneuvoston kutsuu koolle puheenjohtaja tai hänen ollessaan estyneenä varapuheenjohtaja. Se on lisäksi kutsuttava koolle, mikäli kaksi (2) jäsentä sitä vaatii. Kokous on päätösvaltainen, kun puheenjohtaja / varapuheenjohtaja ja vähintään puolet jäsenistä on paikalla.

Neuvosto kokoontuu 6-8 kertaa vuodessa.

Sihteerinä toimii Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän nimeämä henkilö. Kokousten valmistelutyön ja päätösten täytäntöönpanon tekevät puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja sihteeri.

Kokouskutsu on lähetettävä viimeistään neljä (4) päivää ennen kokousta.

Kokousten pöytäkirjat ja muut asiakirjat allekirjoittavat puheenjohtaja / varapuheenjohtaja sekä sihteeri ja ne julkaistaan Iisalmen kaupungin internet-sivuilla.

Lisäksi vammaisneuvoston kokouksista, pöytäkirjoista ja muista asiakirjoista on soveltuvien osin voimassa, mitä niistä on kunta- ja arkistointilaissa säädetty.

Vammaisneuvostolla on tarvittaessa oikeus kutsua kokouksiin Iisalmen kaupungin ja Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän luottamus- ja viranhaltijajohtoa sekä muita asiantuntijoita.

Vammaisneuvoston toiminnasta aiheutuvista kuluista vastaa Iisalmen kaupunki.

4 Tehtävät

Vammaisneuvoston tehtävänä on:

- ✚ edistää eri hallinnonalojen, vammaisten ja pitkäaikaissairaiden henkilöiden, heidän omaistensa ja vammaisyhdistysten välistä yhteistyötä Iisalmen kaupungissa
- ✚ vaikuttaa siihen, että kaupunki kehittäessään yleisiä palveluja huolehtii niiden riittävydestä ja soveltuvuudesta vammaisille ja pitkäaikaissairaille
- ✚ edistää vammaisten ja pitkäaikaissairaiden yhdenvertaista oikeutta osallistua yhteiskunnan eri toimintoihin, kuten kuntoutukseen ja koulutukseen, työhön, sosiaali- ja terveyspalveluihin, kulttuuri- ja harrastustoimintaan sekä muihin kunnallisiin palveluihin
- ✚ seurata lakisääteisten vammaisia koskevien palvelujen, tukitoimien ja muiden etuuksien toteutumista kaupungissa
- ✚ edistää vammaisneuvoston mahdollisuuksia osallistua asioiden valmisteluun ja vaikuttaa kunnallishallinnon päätöksiin
- ✚ tehdä aloitteita ja esityksiä sekä seurata vammaisten tarpeita ja palvelujen kehitystä Iisalmen kaupungin alueella sekä osallistua ja antaa lausuntoja suunnittelijoille ja päätöksentekijöille vammaisia koskevissa asioissa ja valvoa päätösten täytäntöönpanoa
- ✚ seurata vammaispoliittisen ohjelman toteutumista
- ✚ kiinnittää huomiota ennaltaehkäisevän toiminnan tärkeyteen
- ✚ järjestää eri tahojen kanssa yhteistä toimintaa, koulutuksia ja tilaisuuksia
- ✚ lisätä Iisalmen kaupungin vammaisyhdistysten välistä vuorovaikutusta
- ✚ valmistella seuraavan vuoden toimintasuunnitelman, tehdä esitys kaupunginhallitukselle neuvoston toimintaan käytettävästä määrärahasta sekä tehdä toimintakertomus

- hoitaa muut vammaisneuvoston toimialaan kuuluvat kaupunginhallituksen antamat tehtävät
- huolehtia käsittelemiensä asioiden tiedottamisesta

Vammaisneuvosto voi myöntää vuosittain ”palkinnon” yksittäiselle henkilölle, ryhmälle tai yhteisölle toiminnasta, jolla on edistetty vammaisten osallistumista yhteiskuntaan sen tasa-arvoisena jäsenenä.

5 Voimaantulo

Tämän toimintaohjeen muutoksista päättää vammaisneuvosto ja ne vahvistaa kaupunginhallitus.

Toimintasääntö tulee voimaan 19.1.2016, kun kaupunginhallitus on vahvistanut sen.

Hyväksytty Iisalmen vammaisneuvoston kokouksessa 23.11.2015.

Hyväksytty Iisalmen kaupunginhallituksessa 18.1.2016 § 11

Liite 2 Kolmannen sektorin ym. toimijoita Iisalmessa, kevät 2016

Iisalmen Invalidit ry
Iisalmen evl. seurakunta
Iisalmen Kehitysvammaisten Tuki ry
Iisalmen Mielenterveystuki ry
Iisalmen Reumayhdistys ry
Iisalmen Seudun Diabetesyhdistys ry
Iisalmen seudun hengitysyhdistys ry
Iisalmen Seudun Selkäyhdistys ry
Iisalmen Seudun Sydänlapset ja -aikuiset
Iisalmen Seudun Kuulo ry
Iisalmen Seudun Sydänyhdistys ry
Karpatriat ry / Iisalmen seudun Karpalot
Kuopion MS-yhdistys ry / Iisalmen MS-kerho
Kuopion Parkinson-yhdistys /Iisalmen Parkinson-kerho
Perheentalo yhteistyö
Pohjois-Savon näkövammaiset ry
Pohjois-Savon keliakiayhdistys ry
Pohjois-Savon Syöpäyhdistys / Iisalmen osasto
Savon Ilcon ry/Iisalmen kerho
Suomen Kipu ry/Ylä-Savon Kipuryhmä
Ylä-Savon Aivohalvaus- ja Afasiayhdistys ry
Ylä-Savon Autismi- ja Asperger yhdistys ry
Ylä-Savon Mielenterveysseura ry
Ylä-Savon TOIMI-työvalmennussäätiö

